

Kalmár Ella

A „STATISZTIKAI” NAGY-BUDAPEST

Dolgozatunk címét kettős értelmezésben is használjuk. Célunk egyrészt az 1950-ben létrehozott Nagy-Budapestet alkotó helységek statisztikai adattárának összeállítása; másrészt rövid áttekintést adni arról, hogy a statisztikai irodalomban, publikációkban mely községeket soroltak Nagy-Budapesthez, s hogyan változott e besorolás az idők során a statisztikai megfigyelésekben.

A statisztika elsőrendű feladata a tényeket, folyamatokat adatok segítségével a lehető legpontosabban leírni, oly módon, hogy azok többféle szempontból is felhasználhatóak legyenek.

„A hivatalos statisztikai kiadványokban az adatok térbeli tagolása, területi egységek szerinti (földrajzi-horizontális) részletezése természetszerűleg és világszerte legelső sorban az egyes államok *közigazgatási beosztásához* simul.”¹

„Amikor a statisztika a *közigazgatási* Budapest mellett a *közgazdasági* Budapest viszonyait is megfigyeli s azt a nemzetközi szokások értelmében az egyszerű és kifejező Nagy-Budapest elnevezéssel jelöli meg, egyszerűen csak a *tényleges viszonyokhoz, a bekövetkezett fejlődéshez alkalmazkodik* és kimutatásaival csupán a jelenségeknek minél hívebb és teljesebb regisztrálását kísérli meg.”²

„A székesfővárosnak és környékének [...] rendkívüli fejlődése, valamint Nagy-Budapestnek az ország minden egyéb részén lakó népességtől teljesen elütő, tipikusan nagyvárosi alkata a helyes statisztikai értékelés és egybevetés érdekében szükségképen megkívánja azt, hogy hivatalos statisztikánk a jövőben népszámlálási és egyéb munkálatai alkalmával az ország többi részétől elkülönítve »*mintegy önálló országrészként*« kezelje, ha nem is Budapest egész környékét, hanem legalább a külvároskoszorúval megnövelt centrumot, a félszázados hatalmas fejlődés eredményét: *Nagy-Budapestet*.”³

1 THIRRING L., 1935/a. 6. p.

2 THIRRING L., 1935/b. 5. p.

3 THIRRING L., 1931. 252. p.

E gondolatok Thirring Lajostól⁴ valók, aki munkássága kezdetétől a legelhivatottabb és legkövetkezetesebb vizsgálója Nagy-Budapestnek.

A „statisztikai” Nagy-Budapest alkotórészeinek vizsgálata előtt mindenképpen szólunk kell Harrer Ferenc 1908-as tanulmányairól,⁵ melyekben a számba vehető települések városiasságát vizsgálja. Részletesen elemzi a mezőgazdasági, illetve a beépített területet; a lakóházak paraszti, családi, bérház jellegét; a népesség számát, illetve tényleges gyarapodását, a lakosság foglalkozási megoszlását. Vizsgálódása kiterjed a települések közműveire, pénzügyeire, szociális és egészségügyi intézményeire.

A Bárczy Istvánnal közösen jegyzett tanulmány térképmellékletén tizenegy községet: Újpestet, Rákospalotát, Rákosszentmihályt, Cinkotát, Rákoskeresztúrt, Kispestet, Erzsébetfalvát, Csepelt, Albertfalvát, Budafokot, Kistétényt (s velük három községrészt: Mátyásföldet, Rákosligetet, Pusztaszentlőrincet) javasol „községi” kapcsolásra.⁶

Harrer a „szomszédos községek” elnevezést használja, mely elnevezést a hivatalos statisztikai szolgálat is átveszi, s a következő évtizedekben következetesen használja azt a főváros közvetlen környezetében lévő településekre.

Thirring Lajos és nyomában Bene Lajos⁷ is a XX. század elejére datálja a Nagy-Budapest fogalom megjelenését a statisztikában. Kutatásaink során az 1910. évi népszámlálás Kovács Alajos⁸ szerkesztette összefoglaló kötetében (mely 1920-ban jelent meg) találkoztunk először Nagy-Budapest adataival.⁹ Kovács Alajos Budapest székesfővárost és tizenkét községet sorol Nagy-Budapesthez: Újpestet, Rákospalotát, Pestújhelyet, Rákosszentmihályt, Kispestet, Pestszentlőrincet, Erzsébetfalvát, Csepelt, Albertfalvát, Budafokot, Pesthidegkutát, Békásmegyert. Mintegy tíz évvel Harrer vizs-

4 Thirring Lajos (1899–1983) statisztikus, demográfus, már az 1920-as népszámlálás feldolgozásában is részt vett. Ő volt az 1930-as, 1941-es, 1949-es népszámlálások előkészítési és feldolgozási munkálatainak egyik irányítója.

5 BÁRCZY – HARRER 1908.

6 A Városi Szemlében közölt cikke ezek közül kilencet nevez „gazdaságilag s általában társadalmilag a fővároshoz kapcsolódó községek”-nek (ezek között Rákoskeresztúr és Csepel nem szerepel). Ugyanebben a cikkében községi bekebelezésre alkalmasnak hét települést talált (ezek között Kispest és Cinkota nem szerepel).

7 THIRRING L. 1935/a. 7. p. és BENE 1945. 88. p. Bene Lajos (1903–1977) statisztikus. A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal vezetőjeként 1945-ben, a Városi Szemlében közölt tanulmányában alapos áttekintését és összefoglalását adja a Nagy-Budapesttel kapcsolatos terveknek, elképzeléseknek, szabályozásoknak; dolgozatunk címét is e tanulmányból vettük át.

8 Kovács Alajos (1877–1963) statisztikus, 1924–1936 között a M. kir. KSH igazgatója, illetve elnöke.

9 NÉPSZÁMLÁLÁS, 1910/vég. 24. p.* Táblázata szerint a 12 szomszédos község népessége 1900-ban 104 415, 1910-ben 188 669 fő; Budapest székesfővárosé 732 322, illetve 880 371 fő. Nagy-Budapest együttes népessége 1900-ban 836 737, 1910-ben 1 069 400 fő.

gálódása után Kovács Alajos a fővároshoz keletről kapcsolódó falvakat (Cinkota, Rákoskeresztúr, Rákosliget) és Budatétényt nem, míg Pesthidegkutát és Békásmegyert a szomszédos községekhez tartozónak, azaz Nagy-Budapest részének tekinti.

A fővárosi agglomeráció egyöntetű és az összehasonlíthatóságot biztosító vizsgálatához elengedhetetlenül szükségessé vált a magyar hivatalos statisztikai szolgálat szerveinek megállapodása a Nagy-Budapesthez sorolandó községekről. E megállapodásra az 1920-as népszámlálás foglalkozási adatainak feldolgozásakor, 1924 őszén került sor. A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal iratanyagában található Thirring Gusztávnak¹⁰, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal igazgatójának és Kovács Alajosnak, a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal aligazgatójának, levélváltása.¹¹ A további évtizedekben ez a megállapodás határozta meg a statisztikai Nagy-Budapesthez tartozó községek körét, ezért a levelekből részletesen idézünk.

Thirring Gusztáv 1924. október 10-én kelt levelében a következő szempontokat fogalmazza meg:

„[...] Nagy-Budapest gyűjtő fogalma alatt [...] azon községek volnának számítandók, melyeknek területe Budapest területével közvetlenül határos, de ezek közül is csak azok, amelyek építkezési viszonyaiknál és a lakosság foglalkozási összetételénél fogva annyira városi jellegűek, hogy feltehető hogy azoknak lakossága tulajdonképpen Budapesten telepedett volna meg, ha anyagi körülményei ezt megengedték volna.”

„Nézetem szerint csak azon községeket kellene figyelembe venni, melyeknek lakossága foglalkozásánál fogva városi jellegű, tehát ahol az iparral, kereskedelemmel és közlekedéssel foglalkozó lakosság, valamint a közszolgáltatásokhoz és szabad foglalkozásokhoz tartozó elemek nagy többségben vannak.”

Thirring Gusztáv e szempontok alapján 13 községet tekint megfelelőnek:

„Ilyen községek illetve városok Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Rákosliget, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Kispest, Pestszentlőrinc, Pesterzsébet, Csepel, Albertfalva és Budafok [...]”

További öt község részben felel meg a szempontoknak:

„Megfontolás tárgyává kellene tenni, nem kellene-e még ide felvenni Alagot, ahol a lakosságnak csak 8%-a őstermelő, valamint Cinkotát és Rákoscsubát (az előbbi különösen Mátyásföld és Sashalom miatt), ahol az őstermelő népesség ugyan 20–25%-ra rúg, de a Budapestre gravitáló elemek is igen nagy számúak.”

10 Thirring Gusztáv (1861–1941) statisztikus, 1906–1926 között a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója.

11 BFL IV. 1419. a. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának iratai. Általános iratok. (1924. évi iktatott iratok 603/1924. és 659/1924).

„A jobb parton szó lehetne Budatétény és esetleg Nagytétényről, egyrészt mert ezek Budafokkal majdnem összeépültek, másrészt mert az ipar, forgalom és szabad foglalkozások itten a népességnek körülbelül 4/5 részét teszik ki.”

A székesfővárossal közvetlen kapcsolatban álló falvaknak nem mindegyike sorolható Nagy-Budapesthez, ezek Thirring Gusztáv levele szerint:

„[...] nem látszik indokoltnak, hogy olyan községek mint Budaörs, Budakeszi, Pesthidegkút, Solymár, Békásmegyér és Üröm, melyeknek területe határos ugyan Budapest székesfőváros területével, de amelyeket hegységek és erdők választanak el a fővárostól, a Nagy-Budapest fogalma alá foglaltassanak, amikor ezen községek túlnyomóan falusi jellegűek és lakosságuknak fele, sőt kétharmad része őstermelő.”

Kovács Alajos 1924. október 29-i válaszában egyetért Thirring Gusztáv javaslatával, s egyben ki is egészíti azt:

„[...] felvettem mindazon községeket, amelyeket fent említett átirat első- és másodsorban felsorol, ezeken kívül felvettem azonban még Békásmegyert, melynek lakossága túlnyomóan városi jellegű és Pesthidegkút községet, amelyben ugyan az 1920. évi népszámlálás alkalmával még 37%-os őstermelő népesség találtatott, amelyet azonban fekvése, közlekedési viszonyai és fejlődő telepei a fővárosias községek közé soroznak.” (Emlékeztetünk arra, hogy Kovács már az 1910-es összefoglaló kötetben is Nagy-Budapesthez sorolta e két községet.)

Thirring Gusztáv ugyanezen év december 23-án írt levelében elfogadja a „Nagy-Budapest neve alatt összefoglalandó községeknek” listáját.¹²

Alag Nagy-Budapesthez sorolását Thirring Lajos szerint speciális helyzete és különleges okok indokolták.¹³ E község nem határos közvetlenül a fővárossal, közlekedési kapcsolata csupán a váci vasútvonal, ipartelepekkel nem rendelkezett. Az 1910-ben, Dunakesziből kiválva önállósult községben működött azonban 1890-től a Magyar Lovaregylet, mely a Károlyiaktól megvásárolt területen létrehozta a magyar telivér lótenyésztés egyik központját. A Pest megyei Szaharának nevezett területen a tervezett és szervezett munkálatok során elsőként saját vízművet építettek, hiszen a fásításhoz és gyepesítéshez ez elengedhetetlen volt. A versenypályával, istállókkal, tréningtelepekkel együtt építették meg az orvosi, állatorvosi villákat, lovászlakásokat (szoba, konyha, kamra, előkert is tartozott hozzájuk). Szállodát is működtetett a Lovaregylet. Az 1935. évi vagyonmérleg szerint csendőrlaktanya, posta, táviráda és telefonépület, mészárszék is működött az alagi birtokon. A lovaregyleti építkezésekkel párhuzamosan épültek meg az istálló tulajdonosok, s a (főleg angol) trénerek villái.

12 A KSH Levéltárában nem maradt fenn irat, csupán egy iktatókönyvi bejegyzés tanúskodik a levélváltásról: Eln. Ikt. 1924. 6803. sz. (IX. oszt.) Bp. Szföv. Stat. Hiv. 603. sz. Nagy-Budapest megállapításánál számba vehető környék lakosainak foglalkozási adatait kéri.

13 THIRRING L. 1926. 136. p., THIRRING L. 1935/b. 7. p.

A Lovaregylet az istállók és lóversenypályák építésén túl a község fejlesztésére is gondot fordított (vízmű, iskola, községháza), sőt a település önállósulásában is nagy szerepet játszott. A századforduló első évtizedében egyre népszerűbbek lettek az itteni versenyek, még különvonatokat is kellett indítani a fővárosi polgárok nagyobb kényelméért. A városligeti lóversenypálya bezárásával 1919–1924 között már minden versenyt itt tartottak; itt rendezték az első négy Magyar Derbyt is. 1925-től a pesti lóversenytér megnyitásával az alagi pálya népszerűsége erősen csökkent.¹⁴

A megállapodáshoz, azaz a 20, majd Sashalom és Mátyásföld önállósulásával 21, illetve 22 „szomszédos község” Nagy-Budapesthez sorolásához, valóban mindkét hivatal ragaszkodott a következő két évtizedben. Először 1925-ben találkozunk a Nagy-Budapesthez sorolt 20 „szomszédos község”-gel. Ekkor jelent meg ugyanis a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal kiadásában a Statisztikai Közlemények sorozatban, Thirring Gusztávnak a fővárosunk félévszázados fejlődését bemutató statisztikai összeállítása. A kiválasztás alapjának és szempontjainak indoklásában megismétli a levélváltás mondatait:

„A szomszédos községek városi, illetve fővárosi jellegét egyrészt építkezési módjuk, másrészt és különösen lakosságuk foglalkozási módja adja meg.”

„Az itt felsorolt községek, melyeknek szinte szertelen népgyarapodása egyenesen Budapest népességének rovására történt, tekinthetők azoknak, melyek gazdaságilag Budapesthez számítandók és így majdan N a g y – B u d a p e s t alkotó részei lehetnek.”¹⁵

Thirring Gusztáv tíz évvel későbbi összefoglalója szinte szó szerint megismétli a szomszédos községekről szóló megállapításokat, adatokat s még inkább hangsúlyozza Nagy-Budapest szükségességét:

„Ha e községek politikailag különálló egyedek is, melyek Budapest közigazgatásának keretein kívül és attól függetlenül alakultak és fejlődtek nagyra, gazdaságilag mégis fővárosunktól elválaszthatatlanok s alkotó részei annak a Nagy-Budapestnek, mely előbb-utóbb okvetlenül létesülni fog [...]”¹⁶

Az 1920-as népszámlálás végeredményeinek publikálásakor 1929-ben, Mozo-
lovszky Sándor ugyancsak ezeket a községeket sorolja Nagy-Budapesthez.¹⁷ Az 1922-től megjelenő Magyar Statisztikai Szemle cikkeiben, illetve az előbbieken

14 A magyar lóversenyzés történetét tárgyaló munka két fejezetet is szán az alagi versenyzésnek: FEHÉR – TÖRÖK 1977. 63–65., 102–109. p. A pálya száz éves történetéről egy ismertető jelent meg SZÁRAZ Györgytől: SZÁRAZ 1996.; a MAGYAR LOVAREGYLET mérlegeit 1935–1940. évből néztük át.

15 THIRRING G. 1925. 25. p.*

16 THIRRING G. 1935. 161. p.

17 NÉPSZÁMLÁLÁS, 1920/vég. 21–22. p.*

már említett Statisztikai Közlemények sorozatban minden Nagy-Budapestet tárgyaló, érintő mű ezt a csoportosítást használja.

Egyetlen kivétel Laky Dezső¹⁸ „Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig, különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira” című munkájának második kötete, mely 1929-ben jelent meg. Laky egyáltalán nem használja Nagy-Budapest fogalmát, következetesen „Budapest környéki települések” meghatározással él, ami híven tükrözi álláspontját. Szerinte ugyanis a környék fejlődése nem a főváros közelségével, hatásával, hanem az igen kedvező gazdaságföldrajzi helyzettel magyarázható.

„[...] Budapest és a Budapest-környéki községek és városok népességének szinte tüneményes emelkedése elsősorban annak a különleges gazdasági földrajzi helyzetnek köszönhető, amely a Duna völgyének ezt a részét a Kárpátok övezete alatt elterülő egységes gazdasági szervezetnek természetes központjává tette, úgy hogy függetlenül a Budapesten észlelhető fejlődéstől, a környékbeli települések fejlődését is ezekkel kell magyaráznunk és nem Budapest közelségével.”¹⁹

Laky a húsz „statisztikai” szomszédos község mellett Dunakeszi, Kistarcsa, Soroksár, Dunaharaszti, valamint Budaörs, Budakeszi, Nagykovácsi és Budakalász községet is vizsgálja, mint Budapest környéki települést.

Az 1930-as népszámlálás községsoros köteteiben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye táblázataiban nem csak a járásoknál, hanem a megyei tabella végén külön is felsorolják a Nagy-Budapest alkotórészeinek tekintett helységek (Budapest székesfőváros és a 21 „szomszédos község”) adatait.

A roppant részletes 1941-es népszámlálás adatainak publikálására a II. világháború miatt nem kerülhetett sor. Az 1947-ben „Kézirat gyanánt” megjelent kötetben nincs ilyen csoportosítás,²⁰ a szándék azonban megvolt. Thirring Lajos így ír erről a népszámlálást bemutató tanulmányában:

„Budapest környékén pedig olyan feldolgozási területegységeket óhajtott a Központi Statisztikai Hivatal kialakítani, amelyek egyfelől az említett idevonatkozó 1930. évi feldolgozásokkal való egybevetés lehetőségét biztosították volna, másfelől az akkori gyakorlati igényeknek is megfelelhettek.”²¹

Részletesen is kifejti e két elképzelést, tervet. Egyrészt a „statisztikai” Nagy-Budapest (azaz a 22 szomszédos község), másrészt a Fővárosi Közmunkák Tanácsa ha-

18 Laky Dezső (1887–1962) statisztikus, 1907–1921 között a KSH munkatársa, 1921-től a szegedi egyetem, 1926-tól a Műegyetem statisztikai tanszékének professzora.

19 LAKY 1929. 425. p.

20 Az 1970-es évektől megjelenő későbbi feldolgozások már a megvalósult Nagy-Budapest községeinek adatait közlik.

21 THIRRING I. 1981. 53. p.

táskörének kiterjesztéséről szóló rendelkezésekben²² megnevezett 24 település adatsorait kívánták publikálni.²³ Az 1941-es népszámlálás előzetes eredményeinek ismertetésekor²⁴ a „Nagy-Budapest ú. n. statisztikai területe” megnevezést használja. 1942-es tanulmányában²⁵ elemzi és össze is hasonlítja a „statisztikai”, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa hatáskörébe vont, valamint a Szendy Károly tanulmányában vizsgált (Nagy-Budapesthez sorolt) községek statisztikai adatait.

A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal az 1940-es évekig következetesen ragaszkodott az egykori megállapodáshoz. A hivatal munkatársainak fontos szerepe volt a Szendy-tanulmány előkészítésében is. 1947-től a Statisztikai Havi Füzetek „Független”-ében és az évkönyvben közölnek Nagy-Budapest bontásban adatsorokat, ekkor azonban már a 33/1938. sz. belügyminiszteri rendelet alapján vizsgálták Nagy-Budapestet.²⁶

A Fővárosi Statisztikai Hivatal 1949 második felében a város vezetőinek használatára és tájékoztatására összegyűjtötte az egyesítendő települések legfontosabb statisztikai adatait,²⁷ ez az összeállítás azonban már a ténylegesen megvalósuló Nagy-Budapest helységeit tartalmazza.

Nagy-Budapest megalakítása előtt, illetve azzal párhuzamosan zajlott az 1949-es népszámlálás feldolgozása, ezért a részletes községsoros kötetekben a székesfőváros és a hozzákapcsolt 23 település valamennyi adata Budapest főváros adatsorába vonódott össze, – a székesfőváros néhány főbb adata (népesség, nemek szerinti megoszlás, stb.) kivételével. A népszámlálás előkészítésekor azonban tervezték a főváros és környéke elkülönítését. Thirring Lajos 1957-es tanulmányában így ír erről:

„A népszámlálás adatgyűjtő nyomtatványai országosan egyöntetűek voltak. Ez alól az általános szabály alól kivételt csupán Budapest és a fővárossal akkoriban még

22 1937. évi VI. tc., 38/1938. BM rendelet

23 THIRRING L. 1981. 80–81. p.

24 THIRRING L. 1941. 175. p.

25 THIRRING L. 1942. 381–402. p.

26 Azaz Vecsessel együtt 24 község szerepel táblázataikban, sőt az iskolai felméréseknél még Csillaghegyet (mely Békásmegyér része) is külön sorban szerepeltetik.

27 BFL. XXIII. 102. d. Budapest Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Pesta László VB elnökhelyettes iratai. Tájékoztató adatok a Nagy-Budapesthez tartozó peremvárosokról és községekről (összeáll.: Fővárosi Statisztikai Hivatal) Bp., [1949.]

nem egyesített (a nagy-budapestinél némileg tágabban körülhatárolt) környéke²⁸ alkotott.”²⁹

Az 1949-es népszámlálás előzetes adatait még ugyanabban az évben megjelentették, mely kötetben ismét külön is felsorolják Nagy-Budapest alkotórészeit. A „szomszédos községek” meghatározás helyébe a „környék” elnevezés lép. A Nagy-Budapesthez számítandó helységek köre is változott. A 21 település eltér mind az addigi „statisztikai”, mind a hamarosan ténylegesen megvalósuló Nagy-Budapesttől. A statisztikai „szomszédos községek” közül nem szerepel Alag, Rákoscscaba, Rákosliget, Rákoskeresztúr; itt találjuk viszont Soroksár, Pestszentimre, valamint Dunaharaszti községeket. A megvalósított Nagy-Budapesthez képest ugyancsak hiányzik Rákoscscaba, Rákosliget, Rákoskeresztúr; míg Dunaharaszti nem került fél évvel később a fővároshoz. Sem a népszámlálási kötetben, sem Thirring Lajos történeti visszatekintésében nem található e községsor magyarázata. A Székesfővárosi Statisztikai Hivatal gondozásában megjelenő Statisztikai Havi Füzetek 1948 október–decemberi számában találjuk meg ugyanezt a községsort, a következő magyarázattal: „A táblázat azt a 21 környékbeli várost és községet foglalja össze, amelyekben a népszámlálást a Magyar Központi Statisztikai Hivatal rendelkezése szerint Budapesttel egységesen kellett végrehajtani.”³⁰

A népszámlálás további kötetei néhány száz számozott példányban „hivatalos használatra” megjelöléssel jelentek meg. Az igen részletes községsoros kötetek azonban már az 1950. évi közigazgatási beosztás szerint közölték az adatokat.

Thirring Lajos – édesapja nyomdokain haladva – szinte statisztikusi munkássága kezdetétől odaadó figyelmet fordított a főváros szűkebb és tágabb környékéhez tartozó települések fejlődésének vizsgálatára. 1926-tól rendszeresen jelentek meg e témában tanulmányai a *Magyar Statisztikai Szemle* hasábjain. Részletes adatsorokon alapuló elemzésekben tárta fel a fővárosias jelleggel bíró „szomszédos községek”, valamint az inkább falusias jellegű, lassabban fejlődő „távolabbbfekvő községek” demográfiai viszonyait. 1935-ben jelentette meg a Nagy-Budapesthez sorolt községek

28 Itt jegyzetben közli: „A főváros környékének ebbe a körébe a következő városok és községek tartoztak: Albertfalva, Békásmegyér, Budafok, Budatétény, Cinkota, Csepel, Dunaharaszti, Kispest, Mátyásföld, Nagykovácsi, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszenterzsébet, Pestszentimre, Pestszentlőrinc, Pestújhely, Rákoscscaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákospalota, Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár, Újpest, Vecsés.”

29 THIRRING L. 1957. p. 7. Az általa hivatkozott „Utastás Albertfalva [...] számlálóbiztosai részére a lakásiv, a házigyűjtőiv és a telek- és épületlajstrom kitöltéséhez” (mely az előbbi jegyzetben felsorolt 26 helységnek szólt) megtalálható a KSH Levéltárában és Könyvtárában is; minden példányon Dunaharaszti utólag van bepecsételve. A KSH Levéltárában csupán egy iktatókönyvi bejegyzést találtam „1948. évi népszámlálás végrehajtása Budapest környékén, Budafok polgármesterének és 26 társának” tárgy megjelöléssel. (KSH 6722/1948)

30 Ezt a rendelkezést sem a KSH Levéltárában, sem a KSH Népszámlálási Főosztályán nem találtam.

statisztikai adatainak összefoglalását tartalmazó alapvető fontosságú művét „Nagy-Budapest népessége” címen.

Az ötven éve Nagy-Budapesthez csatolt települések statisztikai adatsorainak összeállítását, mellyel szeretnénk tisztelni Thirring Lajos munkássága előtt, és a táblák magyarázatát az előbb említett összefoglalóból vett idézet előzze meg:

„Statisztikai kimutatásaink lehetőleg és a legtöbb esetben *egyenkint sorolják* (és sorolták) fel az elővárosokat; ezáltal egyrészt kifejezést nyer az a körülmény, hogy *nem közigazgatási egységgel, hanem egy nagyobb »agglomerációs« egységgel* állunk szemközt, másrészt a Nagy-Budapestre vonatkozó esetleges *különféle változatok* kiszámítására is mód nyílik.”³¹

Magyarázatok a táblákhoz

A statisztikusok, demográfusok egy-egy település bemutatásakor, statisztikai leírásakor általában az akkor adott területet veszik alapul, és idősorokban „visszafejtik” az adatokat, azaz a rendelkezésükre álló alapadatokat felhasználva, visszatekintéseikben az éppen fennálló közigazgatási keretek szerint állítják össze a számsorokat. A községgé alakulások, át- és visszacsatolások részletezését általában a jegyzetekben tüntetik fel. Ezt a gyakorlatot láthatjuk pl. az 1930-as népszámlálás községsoros kötetekben, illetve a KSH-ban készülő visszatekintő hosszú idősorokban,³² vagy a „Magyarország megyei kézikönyvei” sorozat budapesti kötetiben is.

Táblázataink összeállításánál nem ezt a módszert követtük, hanem minden esetben a népszámlálási kötetek községsoros adatait használtuk és tüntettük fel. A tízévenkénti adatok „pillanatfelvétel”-ként rögzítik és tükrözik a település adott közigazgatási kerete szerinti statisztikai állapotát. E kötetek az önálló községeket, városokat mutatják be, 1910-től pedig a hozzájuk tartozó külterületek legfontosabb adatait is közlik, melyek természetesen a község adataiban benne foglaltatnak.³³

Egy település kialakulása, fejlődése, önállósulása hosszú *folymat*, s ennek pontosabb statisztikai bemutatása végett a tíz évenkénti pillanatfelvétel mellett közöljük az

31 THIRRING L. 1935/b. 7–8. p.

32 Lásd pl. Magyarország településeinek vallási adatai (1880–1949) 1–2. kötet. Bp., 1997. (összeáll.: Pálházy László) az 1997. január 1-i közigazgatási beosztás szerint, vagy: Magyarország községeinek és városainak népessége az 1850., 1857. és 1870. években (az 1980. évi államigazgatási beosztás szerint). Bp., 1984. Az 1941-es népszámlálás utólagosan közölt köteteit az 1970. január 1-i beosztás szerint publikálták.

33 1910-ben a 100, 1920-ban az 50, míg 1930-ban már a 10 fős és annál népesebb külterületi lakott helyek legfontosabb adatait találhatjuk meg a népszámlálások kötetekben (pl. 1910-ben Cinkota külterülete Mátyásföld, Ehmanntelep – a későbbi Sashalom; Soroksáré Soroksárpéteri – a későbbi Pestszentimre).

1930-ban publikált, 1869-ig visszatekintő adatsort is, mely természetesen ugyancsak a település 1930. évi közigazgatási határát veszi alapul.

A táblázatok összeállításánál zsinórmértékül Thirring Lajos alapvető összeállítását tekintettük,³⁴ kiegészítve az 1941, 1949. évi adatokkal, valamint Soroksár és Pestszentimre számsoraival (e településeket nem tekintették a „statisztikai” Nagy-Budapest részének). Thirring ugyan „visszafejtve” közli a népességszámot, azonban a felekezet, az anyanyelv s különösen a foglalkozás részletezésénél ő is a népszámlálási publikációk adatait használja, így táblázatait összeállításunk ellenőrzéséhez is használhattuk.

1869-ben nem publikálták községsorosan az adatokat, ezért azokat az 1900. évi népszámlálás visszatekintő adatsora, az 1890. évi adatokat az 1892. évi Helységnevtár alapján közöljük. Az 1949. évi számok esetében az előzetes adatokat használtuk (Rákoscsaba, Rákosliget, Rákoskeresztúr adatai a járási tabelláknál találhatóak meg), mivel a részletes és végleges községsoros adatokat a későbbi években már az 1950. évi közigazgatási beosztás szerint közzé tették. Ez a népességszám eltér az anyanyelv, illetve a vallás táblában közöltektől, melynek magyarázatát az anyanyelv táblázatnál adjuk meg.

Az általános magyarázatnál leírtakra utalva e táblában közöljük az 1930. évi demográfiai kötetben közölt visszatekintő népességszámot helységenként. A két táblázat különbsége nem haladja meg a 400-at; kivéve az 1900. évi adatokat.³⁵

Az 1. táblázat alapján számítottuk ki az egyes helységek népességének változását – abszolút számban és százalékban – a tíz évenként rögzített, közölt adatok alapján. A táblázatok utolsó, tájékoztatásul kiszámított (és *dőlttel* jelzett) rovata, azaz az 1869–1949 közötti időszak számított gyarapodása, a később alakult, önállósult településeknél természetesen az első népszámlálási előfordulásuktól értendő. Ugyancsak *dőlttel* jeleztük a 3. táblázatban a később alakult községek első népszámlálási népességszámát, mely nem „valódi” tényleges gyarapodás, de a számítások könnyebb áttekinthetősége érdekében közöljük azokat; a 4. táblázatban ezeknél ~ jel szerepel.

A települések közigazgatási változását, illetve a községsoros népszámlálási kötetekben való megjelenésüket az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

34 THIRRING L. 1935/b.

35 A visszatekintés 3105 fős többletét a még nem önállósult Rákosszentmihály (3014 fővel ekkor még Csömör része) és Sashalom (456 fő, amiből 365 fő az 1. táblázatban Cinkotánál szerepel) beemelése adja. Az 1930-ig megtörtént területváltozások szerinti közlési gyakorlatot jól mutatja a két táblázat különbsége. Újpest és Rákospalota (Káposztásmegyer átcsatolásával) 320 fős; Kispest és Pestszentlőrinc (1909-ben vált ki) 5952 fős, valamint Soroksár és Pestszentimre (1930-tól önálló) 268 fős eltérése, melyek az 1. táblázatban természetesen az anyaközség adataiban szerepelnek.

Rákospalota	1900-ig Pestújhely adataival együtt.
Pestújhely	Adatai 1900-ig Rákospalota adataiban, 1909-ben Rákospalotából kiválva lett önálló község.
Rákosszentmihály	1902-ben Csömörből kiválva lett önálló község.
Cinkota	1920-ig Sashalom, továbbá 1930-ig Mátyásföld adataival együtt.
Sashalom	Adatai 1920-ig Cinkota adataiban, 1923-ban Cinkotából kiválva lett önálló község.
Mátyásföld	Adatai 1930-ig Cinkota adataiban, 1933-ban Cinkotából kiválva lett önálló község.
Rákoskeresztúr	1900-ig Rákosliget, továbbá 1910-ig Rákoshegy adataival együtt.
Rákosliget	Adatai 1900-ig Rákoskeresztúr adataiban, 1907-ben Rákoskeresztúrból kiválva lett önálló község.
Rákoshegy	Adatai 1910-ig Rákoskeresztúr adataiban, 1921-ben Rákoskeresztúrból kiválva lett önálló község.
Kispest	1900-ig Pestszentlőrinc adataival együtt.
Pestszentlőrinc	Adatai 1900-ig Kispest adataiban, 1909-ben Kispestből kiválva lett önálló község.
Pestszenterzsébet	1897-ben Soroksárból kiválva lett önálló község. Neve 1924-ig Erzsébetfalva, 1924–1932 között Pesterzsébet, 1932-től Pestszenterzsébet
Pestszentimre	Adatai 1920-ig Soroksár adataiban. 1930-ban Soroksárból kiválva lett önálló község.
Soroksár	1890-ig Erzsébetfalva, 1920-ig Pestszentimre adataival együtt.
Budatétény	1873-ban Nagytétényből kiválva lett önálló község. Neve 1915-ig Kistétény.

Az egyes népszámlálások az anyanyelvet eltérő részletezésben publikálták,³⁶ így Thirringet követve a legnagyobb számúakat egyenként, a többit összevontan adtuk meg. Az 1880. és 1890. évi községsorosan publikált számokat Thirring adatait felhasználva egészítettük ki. 1880-ban ugyanis még szerepelt a „beszélni nem tudók”

36 1880-ban anyanyelv: magyar, német, tót, oláh, rutén, horvát–szerb, egyéb hazai nyelvű, külföldi nyelvű, beszélni nem tudó.

rovat, ezért – Kispest³⁷ és Soroksár kivételével – ezeket az adatokat Thirringtől vettük át, aki monográfiájában az akkor még rendelkezésére álló alapadatokra támaszkodva, nyilvánvalóan a beszélni nem tudókat besorolta az anya (szülő) anyanyelve szerint. Ugyancsak tőle vettük át (az előbbi két község kivételével) a magyarul tudók számát, mivel 1880-ban és 1890-ben ez az adat nem szerepelt a népszámlálási kötetekben.

Az 1949. évi népszámlálás adatait Pálházy Lászlónak, a KSH Népszámlálási főosztálya szakfőtanácsosának szíves közreműködése alapján közöljük. Számításai alapjául az egykori feldolgozási táblák szolgáltak, melyeken a lakosság szám eltér az 1949-ben megjelent előzetes adatokként közöltektől, ez magyarázza az anyanyelv (5/a) és a vallás (6/a) táblázatunkban, illetve a népesség (1.) táblázatunkban szereplő különbséget. A népszámlálás végleges demográfiai adatait az 1951-ben megjelent 9. Demográfiai kötet tartalmazza, mely a székesfőváros esetében közli az 1950. január 1. előtti államigazgatási beosztás szerint is a főbb adatokat.³⁸ A székesfőváros népességszáma e szerint 1 057 912 fő, 376 fővel kevesebb az előzetes adatnál; Nagy-Budapest népessége pedig 1 589 065 fő, ami 244 fővel kevesebb az 1. táblázatban általam számítottnál. A két szám különbsége 531 153, ami 132 fővel több az előzetes adatnál. Az anyanyelvi és vallási adatok utólagos – az egykori feldolgozási táblákon alapuló – közreadásakor ezzel a különbséggel számoltak; melyből 530 188 fő a ténylegesen Budapesthez csatolt települések lakossága.³⁹ Thirring nyomán mi is összesítettük a szomszédos községek, Budapest székesfőváros és Nagy-Budapest tíz évenkénti adatsorát.

A vallási megoszlásra vonatkozó táblákban az anyanyelvnél leírtakhoz hasonlóan, az eltérő részletezésű publikációk⁴⁰ adatait, Thirringet követve vontuk össze. A lakosság felekezeti megoszlását 1880–1941 között a községsoros kötetek alapján adjuk meg. Az 1949-es népszámlálás községenkénti vallási adatait 1995-ben a KSH

37 Kispest adatsora ellentmondásos Thirringnél (THIRRING L. 1935/b): 1880-ban az anyanyelvnél (82–83. p.) 2079 főt; a vallásnál (78–79. p.) 1820 főt tüntet fel. A népesség számaként (18–19. p.) 1 820 főt, a népesség megoszlásánál (44–45. p.) pedig 1688 főt szerepeltet. Ez utóbbi népességszám szerepel az 1880. évi népszámlálási kötetben is. Kispesten és Soroksáron 1880-ban ezért nagyobb táblázatunkban az „egyéb” kategóriába sorolt anyanyelvűek száma, akikből „beszélni nem tudó” Kispesten 72, Soroksáron 458 fő.

38 NÉPSZÁMLÁLÁS 1949/dem 8*–9*, 284–285., 292–297., 310–315., 322–324. p.

39 A 965 fős eltérést (Csömör és Nagykovácsi egy része) a statisztikusok a hosszú idősorok pontossága, összehasonlíthatósága érdekében rögzítik. A két településrész tényleges, törvényben vagy rendeletben rögzített átcsatolására adatot nem találtam.

40 1880-ban felekezeti: római katolikus, görög katolikus, görögkeleti, ágostai evangélikus, helvét evangélikus, unitárius, izraelita, egyéb hitfelekezeti.
1941-ben vallás: római katolikus, görög katolikus, református, evangélikus, görög keleti, unitárius, baptista, izraelita, egyéb és ismeretlen

utólagosan publikálta. A kötetet összeállítók számításainak alapját az anyanyelvi táblánál részleteztük.

1900-tól áll rendelkezésünkre a népesség foglalkozási főcsoportok szerinti statisztikája. Az 1941-es népszámlálás foglalkozási adatait 1976-ban publikálták, sajnos átdolgozva az akkori népgazdasági osztályozás szerint. Így a közölt (általunk számított) számok csak megközelítő pontosságúak; a 7/b táblázatban az 1941-es adatokat az ipar és az építőipar összevonásával számítottuk ki, míg a 7/a táblázatban a bányászatban, iparban, építőiparban, közlekedésben, kereskedelemben és szolgáltatásban foglalkoztatottak együttes számát közöljük. Az 1949. évi foglalkozási adatokat már az 1950. június 30-i közigazgatási beosztás szerint publikálták, azaz a szomszédos községek ezen adatait Budapest főváros adatsorába vonták össze.

Táblázatainkban az említett foglalkozási csoportokhoz tartozók összes számát közöljük; a keresők és eltartottak részletezésétől – terjedelmi korlátok miatt – el kellett tekintenünk. Az adott foglalkozási csoporthoz tartozók abszolút száma mellett kiszámítottuk azok százalékos arányát is az összes népességhez viszonyítva.

A népszámlálások foglalkozási kötetekben részletezett foglalkozási csoportok közül külön táblákban közöljük az ipari, a közszolgálati és szabad foglalkozásúak, valamint az őstermelők adatsorait. A 7/a táblában összevontan adjuk meg a bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés foglalkozási csoporthoz soroltak számát.

A lakóházak számát a népszámlálási kötetek, illetve az 1892. évi Helységnévtár alapján közöljük. Adatsorunk tájékoztatásul szolgál, hiszen az egyes népszámlálási publikációk eltérő fogalmakat használnak: épületek, lakott házak, lakóházak száma, 1949-ben pedig előzetes adatként a házi gyűjtőívek száma szerepel.

A települések területét 1890-től közlik, eleinte kataszteri holdban, majd 1930-tól hektárban is. 1941-ről az utólagos feldolgozások sem közölnek területi adatokat

Összeállításunkhoz mellékeljük a „statisztikai” Nagy-Budapest térképét, mely a Statisztikai Közlemények sorozat több kötetében is megjelent.

1. táblázat: A népesség száma 1869–1949

Helység	1869	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1941	1949
Újpest	6 722	11 668	23 521	41 858	55 197	56 489	67 400	76 000	68 530
Rákospalota	3 458	4 105	6 264	11 744	25 147	36 008	42 949	49 000	48 379
Pestújhely					5 547	7 896	11 340	11 736	10 435
Rákosszentmihály					6 560	9 938	14 083	18 329	18 428
Cinkota	1 335	1 426	1 876	3 135	7 623	12 596	8 449	6 783	7 234
Sashalom							11 792	14 219	13 763
Mátyásföld								4 573	5 415
Rákoscsuba	1 480	1 532	1 805	3 010	5 068	5 919	8 189	14 748	15 605
Rákoskeresztúr	2 444	2 769	3 330	6 149	6 699	6 029	7 550	11 482	9 225
Rákosliget					2 624	2 758	3 112	3 168	3 410
Rákoshegy						1 606	4 198	6 888	7 551
Kispest		1 688	4 913	15 756	30 212	51 064	64 512	65 149	62 489
Pestszentlőrinc					7 824	11 777	30 611	42 073	47 932
Pestszenterzsébet				15 732	30 970	40 545	67 907	76 876	70 022
Soroksár	5 677	7 541	12 143	8 871	13 345	16 253	14 387	18 897	19 505
Pestszentimre							8 192	12 057	11 606
Csepel	1 329	1 526	2 246	4 568	9 462	13 990	22 901	46 171	45 241
Nagytétény	2 512	2 246	2 346	2 614	3 924	5 120	7 160	9 836	10 377
Budatétény		599	752	864	1 435	1 750	2 546	3 278	3 570
Budafok	3 844	4 193	5 243	7 273	10 954	13 686	19 691	24 352	24 075
Albertfalva	449	380	592	791	1 120	1 219	3 331	4 762	5 210
Pesthidegkút	1 093	1 271	1 393	1 559	2 130	3 263	6 030	8 258	9 101
Békásmegyér	1 000	1 150	1 340	2 029	3 546	4 411	8 447	13 089	13 918
Szomszédos községek össz.	31 343	42 094	67 764	125 953	229 387	302 317	434 777	541 724	531 021
Budapest	270 685	360 551	491 938	732 322	880 371	928 996	1 006 184	1 164 963	1 058 288
Nagy-Budapest	302 028	402 645	559 702	858 275	1 109 758	1 231 313	1 440 961	1 706 687	1 589 309

2. táblázat: A népesség száma 1869–1930, az 1930-as visszatekintésben

Helység	1869	1880	1890	1900	1910	1920	1930
Újpest	6 977	11 929	23 814	42 178	55 918	57 494	67 400
Rákospalota	3 203	3 844	5 971	11 424	24 426	35 033	42 949
Pestújhely					5 547	7 896	11 340
Rákosszentmihály	184	245	679	3 014	6 201	9 225	14 083
Cinkota	1 335	1 426	1 876	2 770	4 690	7 084	8 449
Sashalom				456	3 292	6 225	11 792
Mátyásföld							
Rákoscsaba	1 480	1 532	1 805	3 010	5 068	5 919	8 189
Rákoskeresztúr	2 444	2 769	3 330	6 149	5 403	6 029	7 550
Rákosliget					2 624	2 758	3 112
Rákoshegy					1 296	1 606	4 198
Kispest		1 820	4 523	9 804	30 212	51 064	64 512
Pestszentlőrinc	361	321	390	5 952	7 824	11 777	30 611
Pestszenterzsébet	223	1 355	4 754	15 732	30 970	40 545	67 907
Soroksár	4 726	5 379	6 757	8 603	11 406	12 543	14 387
Pestszentimre	214	141	299	268	1 939	3 710	8 192
Csepel	1 329	1 526	2 246	4 568	9 156	13 589	22 901
Nagytétény	2 512	2 246	2 346	2 614	3 924	5 120	7 160
Budatétény		599	752	864	1 435	1 750	2 546
Budafok	3 844	4 193	5 243	7 273	10 954	13 686	19 691
Albertfalva	449	380	592	791	1 120	1 219	3 331
Pesthidegkút	1 093	1 271	1 393	1 559	2 130	3 263	6 030
Békásmegyér	1 000	1 150	1 340	2 029	3 546	4 411	8 447
Szomszédos községek össz.	31 374	42 126	68 110	129 058	229 081	301 946	434 777
Budapest	270 685	360 551	491 938	732 322	880 880	929 690	1 006 184
Nagy-Budapest	302 059	402 677	560 048	861 380	1 109 961	1 231 636	1 440 961

3. táblázat: A népesség tényleges gyarapodása 1869–1949 (szám)

Helység	1869– 1880	1880– 1890	1890– 1900	1900– 1910	1910– 1920	1920– 1930	1930– 1941	1941– 1949	1869– 1949
Újpest	4 946	11 853	18 337	13 339	1 292	10 911	8 600	-7 470	61 808
Rákospalota	647	2 159	5 480	13 403	10 861	6 941	6 051	-621	44 921
Pestújhely				5 547	2 349	3 444	396	-1 301	4 888
Rákosszent- mihály				6 560	3 378	4 145	4 246	99	11 868
Cinkota	91	450	1 259	4 488	4 973	-4 147	-1 666	451	5 899
Sashalom						11 792	2 427	-456	1 971
Mátyásföld							4 573	842	842
Rákoscsaba	52	273	1 205	2 058	851	2 270	6 559	857	14 125
Rákos- keresztúr	325	561	2 819	550	-670	1 521	3 932	-2 257	6 781
Rákosliget				2 624	134	354	56	242	786
Rákoshegy					1 606	2 592	2 690	663	5 945
Kispest	1 688	3 225	10 843	14 456	20 852	13 448	637	-2 660	60 801
Pestszent- lőrinc				7 824	3 953	18 834	11 462	5 859	40 108
Pestszent- erzsébet			15 732	15 238	9 575	27 362	8 969	-6 854	54 290
Soroksár	1 864	4 602	-3 272	4 474	2 908	-1 866	4 510	608	13 828
Pestszent- imre						8 192	3 865	-451	3 414
Csepel	197	720	2 322	4 894	4 528	8 911	23 270	-930	43 912
Nagytétény	-266	100	268	1 310	1 196	2 040	2 676	541	7 865
Budatétény	599	153	-112	571	315	796	732	292	2 971
Budafok	349	1 050	2 030	3 681	2 732	6 005	4 661	-277	20 231
Albertfalva	-69	212	199	329	99	2 112	1 431	448	4 761
Pesthideg- kút	178	122	166	571	1 133	2 767	2 228	843	8 008
Békásme- gyer	150	190	689	1 517	865	4 036	4 642	829	12 918
Szomszédos községek össz.	10 751	25 670	58 189	103 434	72 930	132 460	106 947	-10 703	499 678
Budapest	89 866	131 387	240 384	148 049	48 625	77 188	158 779	-106 675	787 603
Nagy- Budapest	100 617	157 057	298 573	251 483	121 555	209 648	265 726	-117 378	1 287 281

4. táblázat: A népesség tényleges gyarapodása 1869–1949 (százalék)

Helység	1869– 1880	1880– 1890	1890– 1900	1900– 1910	1910– 1920	1920– 1930	1930– 1941	1941– 1949	1869– 1949
Újpest	173,6	201,6	178,0	131,9	102,3	119,3	112,8	90,2	1019,5
Rákospalota	118,7	152,6	187,5	214,1	143,2	119,3	114,1	98,7	1399,0
Pestújhely				~	142,3	143,6	103,5	88,9	188,1
Rákosszentmihály				~	151,5	141,7	130,1	100,5	280,9
Cinkota	106,8	131,6	167,1	243,2	165,2	67,1	80,3	106,6	541,9
Sashalom						~	120,6	96,8	116,7
Mátyásföld							~	118,4	118,4
Rákoscsuba	103,5	117,8	166,8	168,4	116,8	138,4	180,1	105,8	1054,4
Rákoskeresztúr	113,3	120,3	184,7	108,9	90,0	125,2	152,1	80,3	377,5
Rákosliget				~	105,1	112,8	101,8	107,6	130,0
Rákoshegy					~	261,4	164,1	109,6	470,2
Kispest	~	291,1	320,7	191,7	169,0	126,3	101,0	95,9	3702,0
Pestszentlőrinc				~	150,5	259,9	137,4	113,9	612,6
Pestszenterzsébet			~	196,9	130,9	167,5	113,2	91,1	445,1
Soroksár	132,8	161,0	73,1	150,4	121,8	88,5	131,3	103,2	343,6
Pestszentimre						~	147,2	96,3	141,7
Csepel	114,8	147,2	203,4	207,1	147,9	163,7	201,6	98,0	3404,0
Nagytétény	89,4	104,5	111,4	150,1	130,5	139,8	137,4	105,5	413,1
Budatétény	~	125,5	114,9	166,1	122,0	145,5	128,8	108,9	596,0
Budafok	109,1	125,0	138,7	150,6	124,9	143,9	123,7	98,9	626,3
Albertfalva	84,6	155,8	133,6	141,6	108,8	273,2	143,0	109,4	116,0
Pesthidegkút	116,3	109,6	111,9	136,6	153,2	184,8	136,9	110,2	832,7
Békásmegyér	115,0	116,5	151,4	174,8	124,4	191,5	155,0	106,3	1391,8
Szomszédos községek össz.	134,3	161,0	185,9	182,1	131,8	143,8	124,6	98,0	1694,2
Budapest	133,2	136,4	148,9	120,2	105,5	108,3	115,8	90,8	391,0
Nagy-Budapest	133,3	139,0	153,3	129,3	110,9	117,0	118,4	93,1	526,2

5 táblázat: A népesség anyanyelve és magyarul tudása 1880–1949

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Újpest</i>											
1880	11 668	7 876	67,5	2 988	25,6	489	4,2	315	2,7	9 198	78,8
1890	23 521	18 087	76,9	4 059	17,2	800	3,4	575	2,5	20 392	86,7
1900	41 858	35 277	84,3	4 213	10,1	1 261	3,0	1 107	2,6	38 735	92,5
1910	55 197	49 307	89,3	3 116	5,7	1 322	2,4	1 452	2,6	53 005	96,0
1920	56 489	51 562	91,3	2 659	4,7	1 187	2,1	1 081	1,9	55 754	98,7
1930	67 400	64 041	95,0	1 847	2,7	773	1,1	739	1,2	67 027	99,4
1941	76 000	74 663	98,2	756	1,0	235	0,3	346	0,5	75 721	99,6
1949	68 017	67 578	99,4	59	0,1	107	0,1	273	0,4	n. a.	
<i>Rákospalota</i>											
1880	4 105	3 698	90,1	199	4,8	90	2,2	118	2,9	3 894	94,9
1890	6 264	5 827	93,0	222	3,6	75	1,2	140	2,2	6 076	97,0
1900	11 744	11 186	95,3	404	3,4	76	0,6	78	0,7	11 559	98,4
1910	25 147	24 273	96,5	506	2,0	125	0,5	243	1,0	24 898	99,0
1920	36 008	34 603	96,1	899	2,5	278	0,8	228	0,6	35 819	99,5
1930	42 949	41 990	97,7	639	1,5	164	0,4	156	0,4	42 852	99,8
1941	49 000	48 200	98,4	439	0,9	116	0,2	245	0,5	48 849	99,7
1949	48 387	48 123	99,5	29	0,0	39	0,0	196	0,4	n. a.	
<i>Pestihely</i>											
1910	5 547	5 190	93,6	195	3,5	66	1,2	96	1,7	5 474	98,7
1920	7 896	7 437	94,2	244	3,1	77	1,0	138	1,7	7 832	99,2
1930	11 340	10 868	95,8	308	2,7	65	0,6	99	0,9	11 286	99,5
1941	11 736	11 565	98,6	122	1,0	24	0,2	25	0,2	11 697	99,7
1949	10 447	10 391	99,5	11	0,1	9	0,0	36	0,3	n. a.	
<i>Rákosszentmihály</i>											
1910	6 560	6 244	95,2	215	3,3	28	0,4	73	1,1	6 476	98,7
1920	9 938	9 391	94,5	378	3,8	53	0,5	116	1,2	9 898	99,6
1930	14 083	13 593	96,5	324	2,3	57	0,4	109	0,8	14 018	99,5
1941	18 329	17 993	98,2	208	1,1	41	0,2	87	0,5	18 278	99,7
1949	18 440	18 311	99,3	32	0,2	13	0,0	84	0,5	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Cinkota</i>											
1880	1 426	382	26,8	29	2,0	1 013	71,0	2	0,1	1 020	71,5
1890	1 876	702	37,4	77	4,1	1 088	58,0	9	0,5	1 342	71,5
1900	3 135	2 052	65,4	116	3,7	954	30,5	13	0,4	2 828	90,2
1910	7 623	6 945	91,1	255	3,4	376	4,9	47	0,6	7 469	98,0
1920	12 596	11 760	93,4	386	3,1	321	2,5	129	1,0	12 507	99,3
1930	8 449	7 990	94,6	135	1,6	251	3,0	73	0,8	8 400	99,4
1941	6 783	6 707	98,9	28	0,4	25	0,4	23	0,3	6 776	99,9
1949	7 227	7 184	99,4	2	0,0	12	0,2	29	0,4	n. a.	
<i>Sashalom</i>											
1930	11 792	11 509	97,6	211	1,8	33	0,3	39	0,3	11 756	99,7
1941	14 219	14 036	98,7	119	0,9	16	0,1	48	0,3	14 215	100,0
1949	13 729	13 672	99,6	7	0,0	15	0,1	35	0,3	n. a.	
<i>Mátyásföld</i>											
1941	4 573	4 459	97,5	65	1,4	13	0,3	36	0,8	4 567	99,9
1949	5 522	5 495	99,5	3	0,0	4	0,1	20	0,4	n. a.	
<i>Rákócscsaba</i>											
1880	1 532	1 477	96,4	15	1,0	33	2,1	7	0,5	1 517	99,0
1890	1 805	1 756	97,3	16	0,9	25	1,4	8	0,4	1 796	99,5
1900	3 010	2 967	98,6	19	0,6	14	0,5	10	0,3	3 003	99,8
1910	5 068	4 994	98,5	50	1,0	10	0,2	14	0,3	5 053	99,7
1920	5 919	5 830	98,5	56	1,0	13	0,2	20	0,3	5 912	99,9
1930	8 189	8 127	99,2	32	0,4	7	0,1	23	0,3	8 181	99,9
1941	14 748	14 485	98,3	107	0,7	32	0,2	124	0,8	14 641	99,3
1949	15 601	15 551	99,7	4	0,0	9	0,0	37	0,2	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Rákoskeresztúr</i>											
1880	2 769	515	18,6	329	11,9	1 908	68,9	17	0,6	1 691	61,1
1890	3 330	673	20,2	388	11,7	2 254	67,7	15	0,4	1 891	56,8
1900	6 149	4 077	66,3	303	4,9	1 700	27,7	69	1,1	5 324	86,6
1910	6 699	4 421	66,0	462	6,9	1 739	26,0	77	1,1	6 150	91,8
1920	6 029	5 691	94,4	100	1,7	207	3,4	31	0,5	5 965	98,9
1930	7 550	7 372	97,6	80	1,1	67	0,9	31	0,4	7 521	99,6
1941	11 482	11 367	99,0	52	0,5	17	0,1	46	0,4	11 460	99,8
1949	9 202	9 144	99,4	2	0,0	11	0,1	45	0,5	n. a.	
<i>Rákosliget</i>											
1910	2 624	2 437	92,9	129	4,9	19	0,7	39	1,5	2 589	98,7
1920	2 758	2 645	95,9	84	3,1	17	0,6	12	0,4	2 744	99,5
1930	3 112	3 011	96,8	82	2,6	5	0,2	14	0,4	3 100	99,6
1941	3 168	3 102	98,0	51	1,6	4	0,1	11	0,3	3 163	99,8
1949	3 412	3 392	99,4	5	0,1	3	0,0	12	0,4	n. a.	
<i>Rákoshegy</i>											
1920	1 606	1 568	97,6	25	1,6	5	0,3	8	0,5	1 597	99,4
1930	4 198	4 157	99,0	29	0,7	1	0,0	11	0,3	4 188	99,8
1941	6 888	6 795	98,6	67	1,0	12	0,2	14	0,2	6 863	99,6
1949	7 548	7 508	99,5	4	0,0	15	0,2	21	0,3	n. a.	
<i>Kispest</i>											
1880	1 688	1 127	66,8	372	22,0	57	3,4	132	7,8	n. a.	
1890	4 913	3 490	71,0	1 029	21,0	180	3,7	214	4,3	4 184	85,2
1900	15 756	13 920	88,3	1 185	7,5	283	1,8	368	2,3	14 912	94,6
1910	30 212	28 164	93,2	1 352	4,5	221	0,7	475	1,6	29 663	98,2
1920	51 064	48 926	95,8	1 436	2,8	313	0,6	389	0,8	50 786	99,5
1930	64 512	62 372	96,7	1 355	2,1	406	0,6	379	0,6	64 300	99,7
1941	65 149	64 169	98,5	622	1,0	141	0,2	217	0,3	64 950	99,7
1949	62 445	62 202	99,6	31	0,0	46	0,1	166	0,3	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Pestszentlőrinc</i>											
1910	7 824	7 076	90,4	470	6,0	81	1,1	197	2,5	7 552	96,5
1920	11 777	10 945	93,0	505	4,3	154	1,3	173	1,4	11 692	99,3
1930	30 611	29 772	97,3	473	1,5	113	0,4	253	0,8	30 488	99,6
1941	42 073	41 281	98,1	501	1,2	77	0,2	214	0,5	41 905	99,6
1949	47 782	47 561	99,5	31	0,1	44	0,1	146	0,3	n. a.	
<i>Pestszenterzsébet</i>											
1900	15 732	13 053	83,0	1 696	10,8	477	3,0	506	3,2	14 297	90,9
1910	30 970	28 781	92,9	1 254	4,0	425	1,4	510	1,6	30 217	97,6
1920	40 545	38 034	93,8	1 517	3,7	428	1,1	566	1,4	40 118	98,9
1930	67 907	65 064	95,8	1 586	2,3	506	0,7	751	1,1	67 594	99,5
1941	76 876	75 501	98,2	801	1,1	163	0,2	411	0,5	76 552	99,6
1949	69 946	69 572	99,5	46	0,0	78	0,1	250	0,4	n. a.	
<i>Soroksár</i>											
1880	7 541	1 163	15,4	5 477	72,6	400	5,3	501	6,6	n. a.	
1890	12 143	4 410	36,3	7 120	58,6	160	1,3	453	3,7	n. a.	
1900	8 871	1 417	16,0	7 353	82,9	57	0,6	44	0,5	4 238	47,8
1910	13 345	7 745	58,0	5 460	40,9	15	0,1	125	0,9	10 873	81,5
1920	16 253	8 917	54,9	7 161	44,0	111	0,7	64	0,4	14 330	88,2
1930	14 387	6 093	42,3	8 197	57,0	29	0,2	68	0,5	12 855	89,4
1941	18 897	11 855	62,7	6 848	36,2	49	0,3	145	0,8	17 973	95,1
1949	19 488	19 373	99,4	22	0,1	11	0,0	82	0,4	n. a.	
<i>Pestszentimre</i>											
1930	8 192	7 938	96,9	121	1,5	83	1,0	50	0,6	8 152	99,5
1941	12 057	11 926	99,0	53	0,4	41	0,3	37	0,3	12 024	99,7
1949	11 603	11 561	99,6	8	0,0	10	0,1	24	0,2	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Csepel</i>											
1880	1 526	101	6,6	1 194	78,2	15	1,0	216	14,2	355	23,3
1890	2 246	565	25,2	1 559	69,4	4	0,2	118	5,2	1 135	50,5
1900	4 568	2 015	44,1	2 204	48,3	41	0,9	308	6,7	3 317	72,6
1910	9 462	7 928	83,8	1 379	14,6	43	0,4	112	1,2	8 668	91,6
1920	13 990	10 894	77,8	2 582	18,5	125	0,9	389	2,8	13 465	96,2
1930	22 901	20 827	91,0	1 706	7,4	126	0,5	242	1,1	22 662	99,0
1941	46 171	44 730	96,9	1 178	2,6	101	0,2	162	0,3	45 932	99,5
1949	45 231	45 021	99,5	33	0,1	28	0,1	149	0,3	n. a.	
<i>Nagytétény</i>											
1880	2 246	369	16,4	1 830	81,5	27	1,2	20	0,9	948	42,2
1890	2 346	575	24,5	1 720	73,3	37	1,6	14	0,6	1 285	54,8
1900	2 614	905	34,6	1 658	63,4	31	1,2	20	0,8	1 868	71,5
1910	3 924	2 842	72,4	1 005	25,6	32	0,8	45	1,1	3 451	87,9
1920	5 120	4 353	85,0	713	13,9	15	0,3	39	0,8	4 919	96,1
1930	7 160	6 191	86,5	832	11,6	22	0,3	115	1,6	7 019	98,0
1941	9 836	9 380	95,4	383	3,9	24	0,2	49	0,5	9 732	98,9
1949	10 366	10 298	99,3	12	0,1	8	0,1	48	0,5	n. a.	
<i>Budatétény</i>											
1880	599	94	15,7	471	78,6	30	5,0	4	0,7	175	29,2
1890	752	144	19,2	581	77,3	11	1,4	16	2,1	256	34,0
1900	864	232	26,9	610	70,6	1	0,1	21	2,4	578	66,9
1910	1 435	1 167	81,3	260	18,1	4	0,3	4	0,3	1 322	92,1
1920	1 750	1 518	86,7	205	11,7	12	0,7	15	0,9	1 680	96,0
1930	2 546	2 444	96,0	85	3,4	3	0,1	14	0,5	2 535	99,6
1941	3 278	3 038	92,7	222	6,7	6	0,2	12	0,4	3 208	97,9
1949	3 569	3 557	99,7	0		3	0,1	9	0,2	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Budafok</i>											
1880	4 193	248	5,9	3 845	91,7	56	1,3	44	1,1	1 233	29,4
1890	5 243	1 034	19,8	4 140	78,9	39	0,7	30	0,6	2 207	42,1
1900	7 273	1 890	26,0	5 217	71,7	79	1,1	87	1,2	4 498	61,8
1910	10 954	7 391	67,5	3 306	30,2	107	1,0	150	1,3	9 222	84,2
1920	13 686	10 220	74,7	3 248	23,7	103	0,8	115	0,8	12 797	93,5
1930	19 691	17 022	86,4	2 453	12,5	83	0,4	133	0,7	19 284	97,9
1941	24 352	22 717	93,3	1 498	6,1	41	0,2	96	0,4	24 036	98,7
1949	24 031	23 927	99,6	33	0,1	11	0,0	60	0,2	n. a.	
<i>Albertfalva</i>											
1880	380	123	32,4	238	62,6	13	3,4	6	1,6	188	49,5
1890	592	321	54,2	236	39,9	17	2,9	18	3,0	488	82,4
1900	791	595	75,2	152	19,2	23	2,9	21	2,7	743	93,9
1910	1 120	1 048	93,6	53	4,7	11	1,0	8	0,7	1 104	98,6
1920	1 219	1 120	91,9	66	5,4	17	1,4	16	1,3	1 183	97,0
1930	3 331	3 182	95,5	88	2,6	13	0,4	48	1,4	3 292	98,8
1941	4 762	4 625	97,1	91	1,9	6	0,1	40	0,9	4 739	99,5
1949	5 204	5 168	99,3	4	0,1	3	0,0	29	0,6	n. a.	
<i>Pesthidegkút</i>											
1880	1 271	77	6,0	1 160	91,3	25	2,0	9	0,7	156	12,3
1890	1 393	75	5,4	1 267	90,9	36	2,6	15	1,1	400	28,7
1900	1 559	133	8,5	1 374	88,1	37	2,4	15	1,0	547	35,1
1910	2 130	440	20,4	1 643	77,1	27	1,3	20	0,9	1 268	59,5
1920	3 263	1 319	40,4	1 861	57,0	39	1,2	44	1,3	2 554	78,3
1930	6 030	4 798	79,6	1 193	19,8	12	0,2	27	0,4	5 878	97,5
1941	8 258	6 197	75,1	1 956	23,7	27	0,3	78	0,9	8 000	96,9
1949	9 087	9 041	99,5	7	0,1	7	0,1	32	0,3	n. a.	

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Békásmegyer</i>											
1880	1 150	25	2,2	1 120	97,3	4	0,4	1	0,0	120	10,4
1890	1 340	48	3,5	1 273	95,1	1	0,1	18	1,3	139	10,4
1900	2 029	378	18,6	1 568	77,3	47	2,3	36	1,8	792	39,0
1910	3 546	1 268	35,8	2 154	60,7	38	1,1	86	2,4	2 563	72,3
1920	4 411	2 063	46,8	2 233	50,6	74	1,7	41	0,9	3 547	80,4
1930	8 447	6 048	71,6	2 273	26,9	47	0,6	79	0,9	8 031	95,1
1941	13 089	10 408	79,5	2 576	19,7	50	0,4	55	0,4	12 657	96,7
1949	13 904	13 816	99,4	19	0,1	11	0,1	58	0,4	n. a.	

*5/a. táblázat: A népesség anyanyelve és magyarul tudása 1880–1949
(szomszédos községek összesen, Budapest, Nagy-Budapest)*

év	összesen	magyar	%	német	%	tót	%	egyéb	%	magyarul tud	%
<i>Szomszédos községek</i>											
1880	42 094	17 275	41,0	19 267	45,8	4 160	9,9	1 392	3,3	20 495	48,7
1890	67 764	37 707	55,6	23 687	35,0	4 727	7,0	1 643	2,4	41 591	61,4
1900	125 953	90 097	71,6	28 072	22,3	5 081	4,0	2 703	2,1	107 239	85,1
1910	229 387	197 661	86,3	23 264	10,1	4 689	2,0	3 773	1,6	217 017	94,6
1920	302 317	268 796	88,9	26 358	8,7	3 549	1,2	3 614	1,2	295 099	97,6
1930	434 777	404 409	93,0	24 049	5,5	2 866	0,7	3 453	0,8	430 419	99,0
1941	541 724	519 199	95,8	18 743	3,5	1 261	0,2	2 521	0,5	537 938	99,3
1949	530 188	527 446	99,5	404	0,1	497	0,1	1 841	0,3	n. a.	
<i>Budapest</i>											
1880	360 551	204 648	56,8	123 458	34,2	22 226	6,2	10 219	2,8	258 449	71,7
1890	491 938	326 395	66,3	117 902	24,0	27 449	5,6	20 192	4,1	407 369	82,8
1900	732 322	578 458	79,0	104 520	14,3	25 168	3,4	24 176	3,3	666 562	91,0
1910	880 371	756 070	85,9	78 882	9,0	20 359	2,3	25 060	2,8	844 175	95,9
1920	928 996	837 858	90,2	60 425	6,5	14 011	1,5	16 702	1,8	911 394	98,1
1930	1 006 184	948 950	94,3	38 460	3,8	7 764	0,8	11 010	1,1	997 127	99,1
1941	1 164 963	1 130 050	97,0	22 586	1,9	3 476	0,3	8 851	0,8	1 155 833	99,2
1949	1 057 912	1 046 927	99,0	2 702	0,2	1 382	0,1	6 901	0,7	1 053 910	99,6
<i>Nagy-Budapest</i>											
1880	402 645	221 923	55,1	142 725	35,4	26 386	6,6	11 611	2,9	278 944	69,3
1890	559 702	364 102	65,1	141 589	25,3	32 176	5,7	21 835	3,9	448 960	80,2
1900	858 275	668 555	77,9	132 592	15,4	30 249	3,5	26 879	3,1	773 801	90,2
1910	1 109 758	953 731	85,9	102 146	9,2	25 048	2,3	28 833	2,6	1 061 192	95,6
1920	1 231 313	1 106 654	89,9	86 783	7,1	17 560	1,4	20 316	1,6	1 206 493	97,9
1930	1 440 961	1 353 359	93,9	62 509	4,3	10 630	0,7	14 463	1,0	1 427 546	99,1
1941	1 706 687	1 649 249	96,6	41 329	2,4	4 737	0,3	11 372	0,7	1 693 771	99,2
1949	1 588 100	1 574 373	99,1	3 106	0,2	1 879	0,1	8 742	0,6	1 584 271	99,8

6. táblázat: A népesség vallása 1880–1949

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Újpest</i>											
1880	11 668	8 280	71,0	772	6,6	576	4,9	2 002	17,2	38	0,3
1890	23 521	16 401	69,8	1 905	8,1	1 135	4,8	3 915	16,7	165	0,6
1900	41 858	28 386	67,8	3 702	8,9	2 067	4,9	7 331	17,5	372	0,9
1910	55 197	36 363	65,9	5 342	9,7	2 458	4,4	10 140	18,4	894	1,6
1920	56 489	36 461	64,6	5 480	9,7	2 326	4,1	11 299	20,0	923	1,6
1930	67 400	44 407	65,9	7 588	11,2	2 843	4,2	11 396	16,9	1 166	1,8
1941	76 000	50 639	66,6	9 670	12,7	3 318	4,4	10 882	14,3	1 491	2,0
1949	68 017	50 938	74,9	10 290	15,1	3 158	4,6	1 856	2,7	1 775	2,7
<i>Rákospalota</i>											
1880	4 105	2 450	59,7	953	23,2	578	14,1	123	3,0	1	0,0
1890	6 264	3 901	62,3	1 330	21,2	761	12,2	242	3,9	30	0,4
1900	11 744	7 881	67,1	1 925	16,4	1 220	10,4	638	5,4	80	0,7
1910	25 147	17 704	70,4	3 654	14,5	1 959	7,8	1 552	6,2	278	1,1
1920	36 008	25 696	71,4	5 062	14,0	2 579	7,2	2 203	6,1	468	1,3
1930	42 949	30 455	70,9	6 288	14,6	3 032	7,1	2 567	6,0	607	1,4
1941	49 000	35 330	72,1	7 442	15,2	3 164	6,5	2 240	4,6	824	1,6
1949	48 387	36 310	75,0	7 224	14,9	3 202	6,6	325	0,7	1 326	2,8
<i>Pestújhely</i>											
1910	5 547	3 748	67,6	953	17,2	331	6,0	388	7,0	127	2,2
1920	7 896	5 632	71,3	1 267	16,1	397	5,0	445	5,6	155	2,0
1930	11 340	7 979	70,3	1 930	17,0	531	4,7	668	5,9	232	2,1
1941	11 736	8 379	71,4	1 843	15,7	635	5,4	584	5,0	295	2,5
1949	10 447	7 872	75,4	1 696	16,2	526	5,1	87	0,8	266	2,5
<i>Rákosszentmihály</i>											
1910	6 560	4 932	75,2	769	11,7	364	5,6	389	5,9	106	1,6
1920	9 938	7 385	74,3	1 202	12,1	521	5,2	667	6,7	163	1,7
1930	14 083	10 282	73,0	1 897	13,5	818	5,8	829	5,9	257	1,8
1941	18 329	13 417	73,2	2 734	14,8	1 018	5,6	787	4,3	373	2,1
1949	18 440	14 066	76,3	2 818	15,3	960	5,2	117	0,6	479	2,6

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Cinkota</i>											
1880	1 426	520	36,5	16	1,1	837	58,7	48	3,4	5	0,3
1890	1 876	687	36,6	60	3,2	1 003	53,4	123	6,6	3	0,2
1900	3 135	1 471	46,9	177	5,6	1 262	40,3	210	6,7	15	0,5
1910	7 623	4 597	60,3	771	10,1	1 694	22,2	465	6,1	96	1,3
1920	12 596	7 845	62,3	1 347	10,7	2 282	18,1	872	6,9	250	2,0
1930	8 449	4 877	57,7	774	9,1	2 203	26,1	432	5,1	163	2,0
1941	6 783	3 760	55,4	511	7,5	2 222	32,8	184	2,7	106	1,6
1949	7 227	4 313	59,7	648	9,0	2 095	29,0	39	0,5	132	1,8
<i>Sashalom</i>											
1930	11 792	8 470	71,9	1 780	15,1	785	6,7	523	4,4	234	1,9
1941	14 219	10 182	71,6	2 278	16,0	901	6,3	515	3,6	343	2,5
1949	13 729	10 119	73,7	2 293	16,7	836	6,1	122	0,9	359	2,6
<i>Mátyásföld</i>											
1941	4 573	3 154	69,0	600	13,1	341	7,5	382	8,3	96	2,1
1949	5 522	3 979	72,1	956	17,3	341	6,2	117	2,1	129	2,3
<i>Rákocsaba</i>											
1880	1 532	785	51,2	638	41,6	76	5,0	33	2,2	0	
1890	1 805	978	54,2	708	39,2	64	3,5	29	1,6	26	1,5
1900	3 010	1 790	59,5	993	33,0	114	3,8	83	2,7	30	1,0
1910	5 068	3 186	62,9	1 306	25,8	239	4,7	225	4,4	112	2,2
1920	5 919	3 849	65,0	1 539	26,0	236	4,0	152	2,6	143	2,4
1930	8 189	5 475	66,9	1 858	22,7	394	4,8	221	2,7	241	2,9
1941	14 748	10 163	68,9	3 001	20,3	768	5,2	406	2,8	410	2,8
1949	15 601	10 918	70,0	3 264	20,9	804	5,2	55	0,3	560	3,6

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Rákoskeresztúr</i>											
1880	2 769	1 347	48,7	46	1,7	1 330	48,0	45	1,6	1	0,0
1890	3 330	1 551	46,6	81	2,4	1 647	49,5	47	1,4	4	0,1
1900	6 149	3 407	55,5	304	4,9	2 085	33,9	304	4,9	49	0,8
1910	6 699	3 748	56,0	412	6,1	2 202	32,9	273	4,1	64	0,9
1920	6 029	3 166	52,5	235	3,9	2 378	39,5	182	3,0	68	1,1
1930	7 550	4 135	54,8	428	5,7	2 644	35,0	229	3,0	114	1,5
1941	11 482	6 910	60,2	1 100	9,6	3 064	26,7	211	1,8	197	1,7
1949	9 202	5 583	60,7	626	6,8	2 807	30,5	39	0,4	147	1,6
<i>Rákosliget</i>											
1910	2 624	1 747	66,6	305	11,6	203	7,7	308	11,8	61	2,3
1920	2 758	1 914	69,4	324	11,8	216	7,8	247	9,0	57	2,0
1930	3 112	2 139	68,8	393	12,6	268	8,6	268	8,6	44	1,4
1941	3 168	2 177	68,7	435	13,7	243	7,7	241	7,6	72	2,3
1949	3 412	2 588	75,9	508	14,9	219	6,4	31	0,9	66	1,9
<i>Rákoshegy</i>											
1920	1 606	1 064	66,2	257	16,0	136	8,5	115	7,2	34	2,1
1930	4 198	2 909	69,3	690	16,4	242	5,8	251	6,0	106	2,5
1941	6 888	4 618	67,0	1 101	16,0	442	6,4	541	7,9	186	2,7
1949	7 548	5 402	71,6	1 303	17,3	510	6,7	108	1,4	225	3,0
<i>Kispest</i>											
1880	1 688	1 370	81,2	190	11,3	98	5,8	26	1,5	4	0,2
1890	4 913	3 767	76,7	614	12,5	273	5,6	222	4,5	37	0,7
1900	15 756	11 596	73,6	2 239	14,2	954	6,1	779	4,9	188	1,2
1910	30 212	22 460	74,3	4 069	13,5	1 575	5,2	1 652	5,5	456	1,5
1920	51 064	37 304	73,1	7 492	14,7	2 582	5,0	2 853	5,6	833	1,6
1930	64 512	46 536	72,1	10 017	15,5	3 305	5,1	3 456	5,4	1 198	1,9
1941	65 149	47 317	72,8	10 593	16,2	3 273	5,0	2 669	4,1	1 297	1,9
1949	62 445	46 906	75,1	10 575	16,9	3 019	4,8	505	0,8	1 440	2,3

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Pestszentlőrinc</i>											
1910	7 824	5 568	71,2	1 166	14,9	640	8,2	299	3,8	151	1,9
1920	11 777	8 589	72,9	1 789	15,2	734	6,2	469	4,0	196	1,7
1930	30 611	21 857	71,4	5 365	17,5	1 680	5,5	986	3,2	723	2,4
1941	42 073	29 625	70,4	7 850	18,7	2 367	5,6	1 101	2,6	1 130	2,7
1949	47 782	34 179	71,5	9 378	19,6	2 587	5,4	199	0,4	1 439	3,0
<i>Pestszenterzsébet</i>											
1900	15 732	11 143	70,8	2 114	13,4	795	5,1	1 513	9,6	167	1,1
1910	30 970	21 781	70,3	4 430	14,3	1 385	4,5	2 953	9,5	421	1,4
1920	40 545	28 502	70,3	6 192	15,3	1 867	4,6	3 293	8,1	691	1,7
1930	67 907	47 015	69,2	11 805	17,4	3 266	4,8	4 522	6,7	1 299	1,9
1941	76 876	53 596	69,7	14 089	18,3	3 623	4,7	3 978	5,2	1 590	2,1
1949	69 946	50 995	72,9	13 454	19,2	3 113	4,5	659	0,9	1 725	2,5
<i>Soroksár</i>											
1880	7 541	6 960	92,3	207	2,8	86	1,1	232	3,1	56	0,7
1890	12 143	10 624	87,5	674	5,5	205	1,7	580	4,8	60	0,5
1900	8 871	8 379	94,5	172	1,9	27	0,3	288	3,3	5	0,0
1910	13 345	12 124	90,9	551	4,1	166	1,2	366	2,7	138	1,1
1920	16 253	14 659	90,2	899	5,5	257	1,6	284	1,8	154	0,9
1930	14 387	13 228	91,9	647	4,5	172	1,2	245	1,7	95	0,7
1941	18 897	16 626	88,0	1 337	7,1	422	2,2	243	1,3	269	1,4
1949	19 488	15 432	79,2	2 933	15,1	674	3,4	62	0,3	387	2,0
<i>Pestszentimre</i>											
1930	8 192	6 028	73,6	1 483	18,1	363	4,4	99	1,2	219	2,7
1941	12 057	8 729	72,4	2 316	19,2	577	4,8	92	0,8	343	2,8
1949	11 603	8 549	73,7	2 158	18,6	540	4,6	10	0,1	346	3,0

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Csepel</i>											
1880	1 526	1 515	99,2	7	0,5	1	0,1	2	0,1	1	0,1
1890	2 246	2 175	96,8	53	2,4	18	0,8	0		0	
1900	4 568	4 141	90,7	284	6,2	63	1,4	42	0,9	38	0,8
1910	9 462	7 930	83,8	894	9,4	271	2,9	269	2,8	98	1,0
1920	13 990	11 031	78,9	1 623	11,6	537	3,8	501	3,6	298	2,1
1930	22 901	17 243	75,3	3 508	15,3	1 163	5,1	638	2,8	349	1,5
1941	46 171	34 366	74,5	7 547	16,3	2 322	5,0	902	2,0	1 034	2,2
1949	45 231	34 151	75,5	7 755	17,1	1 939	4,3	198	0,4	1 188	2,7
<i>Nagytétény</i>											
1880	2 246	1 625	72,4	83	3,7	38	1,7	498	22,2	2	0,0
1890	2 346	1 969	83,9	49	2,1	16	0,7	311	13,3	1	0,0
1900	2 614	2 227	85,2	93	3,6	37	1,4	247	9,5	10	0,3
1910	3 924	3 322	84,7	202	5,1	99	2,5	255	6,5	46	1,2
1920	5 120	4 231	82,6	510	10,0	163	3,2	174	3,4	42	0,8
1930	7 160	5 850	81,7	839	11,7	214	3,0	159	2,2	98	1,4
1941	9 836	8 066	82,0	1 226	12,5	279	2,8	150	1,5	115	1,2
1949	10 366	8 528	82,3	1 371	13,2	295	2,8	21	0,2	151	1,5
<i>Budatétény</i>											
1880	599	582	97,2	2	0,3	9	1,5	6	1,0	0	
1890	752	718	95,4	19	2,5	6	0,8	5	0,7	4	0,5
1900	864	828	95,8	21	2,4	5	0,6	6	0,7	4	0,5
1910	1 435	1 333	92,9	68	4,7	25	1,8	7	0,5	2	0,1
1920	1 750	1 603	91,6	91	5,2	42	2,4	13	0,8	1	0,0
1930	2 546	2 222	87,3	213	8,4	86	3,4	11	0,4	14	0,5
1941	3 278	2 789	85,1	286	8,7	98	3,0	41	1,3	64	1,9
1949	3 569	2 908	81,5	437	12,2	131	3,7	5	0,1	88	2,5

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Budafok</i>											
1880	4 193	4 105	97,9	43	1,0	13	0,3	29	0,7	3	0,1
1890	5 243	4 971	94,8	91	1,7	46	0,9	125	2,4	10	0,2
1900	7 273	6 676	91,8	214	2,9	87	1,2	266	3,7	30	0,4
1910	10 954	9 677	88,4	601	5,5	211	1,9	373	3,4	92	0,8
1920	13 686	11 784	86,1	966	7,1	486	3,5	323	2,4	127	0,9
1930	19 691	16 581	84,2	1 785	9,1	723	3,7	366	1,8	236	1,2
1941	24 352	20 046	82,3	2 741	11,3	900	3,7	314	1,3	351	1,4
1949	24 031	19 799	82,4	2 954	12,3	873	3,6	30	0,1	375	1,6
<i>Albertfalva</i>											
1880	380	341	89,7	16	4,2	19	5,0	4	1,1	0	
1890	592	526	88,9	36	6,0	25	4,2	1	0,2	4	0,7
1900	791	672	85,0	77	9,8	28	3,5	5	0,6	9	1,1
1910	1 120	892	79,7	137	12,2	56	5,0	20	1,8	15	1,3
1920	1 219	941	77,2	164	13,4	56	4,6	31	2,6	27	2,2
1930	3 331	2 536	76,1	420	12,6	197	5,9	89	2,7	89	2,7
1941	4 762	3 552	74,6	700	14,7	303	6,4	88	1,8	119	2,5
1949	5 204	3 923	75,4	814	15,6	311	6,0	30	0,6	126	2,4
<i>Pesthidegkút</i>											
1880	1 271	1 244	97,9	11	0,9	3	0,2	12	0,9	1	0,1
1890	1 393	1 355	97,2	19	1,4	12	0,9	7	0,5	0	
1900	1 559	1 505	96,5	11	0,7	40	2,6	2	0,1	1	0,1
1910	2 130	2 063	96,8	42	2,0	10	0,5	8	0,4	7	0,3
1920	3 263	3 008	92,2	144	4,4	64	2,0	13	0,4	34	1,0
1930	6 030	5 104	84,6	570	9,5	205	3,4	67	1,1	84	1,4
1941	8 258	6 819	82,6	889	10,8	366	4,4	61	0,7	123	1,5
1949	9 087	7 050	77,6	1 322	14,5	493	5,4	25	0,3	197	2,2

év	összesen	római katolikus	%	reformá- tus	%	evangé- likus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Békásmegyer</i>											
1880	1 150	1 142	99,3	2	0,2	0		6	0,5	0	
1890	1 340	1 329	99,2	2	0,1	4	0,3	0		5	0,4
1900	2 029	1 908	94,1	51	2,5	27	1,3	34	1,7	9	0,4
1910	3 546	3 276	92,4	146	4,1	68	1,9	30	0,8	26	0,7
1920	4 411	4 045	91,7	202	4,6	108	2,4	31	0,7	25	0,6
1930	8 447	7 231	85,6	729	8,6	236	2,8	136	1,6	115	1,4
1941	13 089	10 849	82,9	1 313	10,0	477	3,6	246	1,9	204	1,6
1949	13 904	11 023	79,3	1 926	13,9	530	3,8	75	0,5	350	2,5

6/a táblázat: A népesség vallása 1880–1949
(szomszédos községek összesen, Budapest, Nagy-Budapest)

év	összesen	római katolikus	%	református	%	evangélikus	%	izraelita	%	egyéb	%
<i>Szomszédos községek</i>											
1880	42 094	32 266	76,6	2 986	7,1	3 664	8,7	3 066	7,3	112	0,3
1890	67 764	50 952	75,2	5 641	8,3	5 215	7,7	5 607	8,3	349	0,5
1900	125 953	92 010	73,1	12 377	9,8	8 811	7,0	11 748	9,3	1 007	0,8
1910	229 387	166 451	72,6	25 818	11,2	13 956	6,1	19 972	8,7	3 190	1,4
1920	302 317	218 709	72,3	36 785	12,2	17 967	5,9	24 167	8,0	4 689	1,6
1930	434 777	312 559	71,9	61 007	14,0	25 370	5,8	28 158	6,5	7 683	1,8
1941	541 724	391 109	72,2	81 602	15,1	31 123	5,7	26 858	5,0	11 032	2,0
1949	530 188	395 531	74,6	86 703	16,3	29 963	5,7	4 715	0,9	13 276	2,5
<i>Budapest</i>											
1880	360 551	242 981	67,4	22 214	6,2	20 040	5,6	70 879	19,7	4 437	1,2
1890	491 938	316 057	64,2	37 895	7,7	28 018	5,7	103 317	21,0	6 651	1,4
1900	732 322	445 023	60,8	67 319	9,2	38 811	5,3	168 985	23,1	12 184	1,7
1910	880 371	526 175	59,8	86 990	9,9	43 562	4,9	203 687	23,1	19 957	2,3
1920	928 996	548 727	59,1	101 124	10,9	44 894	4,8	215 512	23,2	18 739	2,0
1930	1 006 184	611 220	60,7	121 802	12,1	49 984	5,0	204 371	20,3	18 807	1,9
1941	1 164 963	734 901	63,1	158 324	13,6	61 817	5,3	184 453	15,8	25 468	2,2
1949	1 057 912	713 124	67,4	160 176	15,1	55 931	5,3	96 537	9,1	32 144	3,0
<i>Nagy-Budapest</i>											
1880	402 645	275 247	68,3	25 200	6,3	23 704	5,9	73 945	18,4	4 549	1,1
1890	559 702	367 009	65,6	43 536	7,8	33 233	5,9	108 924	19,4	7 000	1,3
1900	858 275	537 033	62,6	79 696	9,3	47 622	5,5	180 733	21,1	13 191	1,5
1910	1 109 758	692 626	62,4	112 808	10,2	57 518	5,2	223 659	20,1	23 147	2,1
1920	1 231 313	767 436	62,3	137 909	11,2	62 861	5,1	239 679	19,5	23 428	1,9
1930	1 440 961	923 779	64,1	182 809	12,7	75 354	5,2	232 529	16,1	26 490	1,8
1941	1 706 687	1 126 010	66,0	239 926	14,1	92 940	5,4	211 311	12,4	36 500	2,1
1949	1 588 100	1 108 655	69,8	246 879	15,5	85 894	5,4	101 252	6,4	45 420	2,9

7/a. táblázat: A bányászatban, iparban, kereskedelemben, közlekedésben foglalkoztatottak száma, valamint arányuk az összes népességben (keresők és eltartottak) 1900–1941

Helység	1900	%	1910	%	1920	%	1930	%	1941	%
Újpest	30 650	73,2	45 296	82,1	45 798	81,1	54 285	80,5	62 859	82,7
Rákospalota	6 593	56,1	19 045	75,7	26 938	74,8	30 621	71,3	36 905	75,3
Pestújhely			4 627	83,4	5 883	74,5	8 485	74,8	8 821	75,2
Rákosszentmihály			4 424	67,4	6 532	65,7	9 757	69,3	13 391	73,1
Cinkota	946	30,2	4 504	59,1	7 915	62,8	4 861	57,5	4 493	66,2
Sashalom							8 760	74,3	10 503	73,9
Mátyásföld									2 686	58,7
Rákoscsuba	1 262	41,9	3 121	61,6	3 837	64,8	5 327	65,0	10 986	74,5
Rákoskeresztúr	2 508	40,8	3 270	48,8	2 662	44,1	4 361	57,8	7 931	69,1
Rákosliget			1 967	75,0	1 780	64,5	1 676	53,8	1 791	56,5
Rákoshegy					1 068	66,5	2 850	67,9	4 802	69,7
Kispest	10 434	66,2	24 404	80,8	41 593	81,4	48 877	75,8	49 874	76,5
Pestszentlőrinc			5 909	75,5	8 677	73,7	21 668	70,8	30 637	72,8
Pestszenterzsébet	12 342	78,5	25 346	81,8	32 364	79,8	52 988	78,0	62 156	80,8
Soroksár	3 218	36,3	7 629	57,2	10 617	65,3	10 008	69,5	14 266	75,5
Pestszentimre							6 166	75,2	9 399	77,9
Csepel	3 161	69,2	7 750	81,9	11 327	80,9	19 999	87,3	42 234	91,5
Nagytétény	1 308	50,0	2 546	64,9	3 313	64,7	5 194	72,5	7 255	73,7
Budatétény	420	48,6	969	67,5	1 149	65,6	1 534	60,2	2 350	71,7
Budafok	4 342	59,7	7 932	72,4	10 673	78,0	15 283	77,6	18 436	75,7
Albertfalva	658	83,2	912	81,4	968	79,4	2 376	71,3	3 601	75,6
Pesthidegkút	311	19,9	856	40,2	1 518	46,5	3 868	64,1	5 212	63,1
Békásmegyér	540	26,6	1 852	52,2	2 608	59,1	6 000	71,0	9 997	76,4
Szomszédos községek össz.	78 693	62,5	172 359	75,1	227 220	75,1	324 944	74,7	420 585	77,6
Budapest	472 148	64,5	602 869	68,5	609 945	65,6	640 282	63,6	799 103	68,6
Nagy-Budapest	550 841	68,2	775 228	69,9	837 165	68,0	965 226	67,0	1 219 688	71,5

7/b. táblázat: Az iparban foglalkoztatottak száma,
valamint arányuk az összes népességben
(keresők és eltartottak) 1900–1941

Helység	1900	%	1910	%	1920	%	1930	%	1941	%
Újpest	23 256	55,6	35 909	65,1	35 302	62,5	43 472	64,5	48 120	63,3
Rákospalota	3 675	31,3	13 255	52,7	18 010	50,0	22 287	51,9	26 197	53,5
Pestújhely			3 164	57,0	3 918	49,6	6 121	54,0	5 988	51,0
Rákosszentmihály			3 194	48,7	4 487	45,2	6 926	49,2	8 860	48,3
Cinkota	529	16,9	2 998	39,3	5 173	41,1	3 163	37,5	2 796	41,2
Sashalom							6 337	53,8	6 913	48,6
Mátyásföld									1 293	28,3
Rákoscsaba	465	15,4	1 539	30,4	1 979	33,4	3 404	41,6	6 777	45,9
Rákoskeresztúr	1 577	25,6	2 626	39,2	2 111	35,0	3 390	44,9	5 978	52,1
Rákosliget			1 146	43,7	876	31,8	868	27,9	791	25,0
Rákoshegy					638	39,7	1 930	46,0	2 910	42,2
Kispest	8 207	52,1	19 161	63,4	28 107	55,0	34 720	53,8	33 900	52,0
Pestszentlőrinc			4 672	59,7	6 561	55,7	15 220	50,4	20 693	49,2
Pestszenterzsébet	9 678	61,5	18 618	60,1	23 350	57,6	39 966	58,9	45 352	59,0
Soroksár	2 605	29,4	6 119	45,8	8 669	53,3	8 040	55,9	11 158	59,0
Pestszentimre							5 264	64,3	7 418	61,5
Csepel	2 815	61,6	7 080	74,8	10 191	72,9	18 132	79,2	37 503	81,2
Nagytétény	778	29,7	1 681	42,8	2 451	47,9	4 138	57,8	5 676	57,7
Budatétény	328	37,9	831	57,9	868	49,6	1 196	47,0	1 631	49,7
Budafok	2 573	35,4	5 607	51,2	6 800	49,7	10 942	55,6	12 678	52,1
Albertfalva	523	66,1	698	62,3	749	61,5	1 751	52,6	2 685	56,4
Pesthidegkút	236	15,1	712	33,4	1 096	33,6	2 702	44,8	3 392	41,1
Békásmegyér	453	22,3	1 637	46,2	2 257	51,2	4 959	58,7	7 753	59,2
Szomszédos községek össz.	57 698	45,8	130 647	56,9	163 593	54,1	244 928	56,3	308 403	56,9
Budapest	307 707	41,7	398 069	45,2	366 828	39,5	410 378	40,8	431 809	37,1
Nagy-Budapest	365 405	42,6	528 716	47,6	530 421	43,1	655 306	45,5	740 212	43,4

7/c. táblázat: A közszolgálati és szabad foglalkozásúak száma,
valamint arányuk az összes népességben
(keresők és eltartottak) 1900–1941

Helység	1900	%	1910	%	1920	%	1930	%	1941	%
Újpest	2 681	6,4	3 695	6,7	3 871	6,9	4 438	6,6	5 694	7,5
Rákospalota	757	6,4	1 569	6,2	2 385	6,6	2 995	7,0	4 476	9,1
Pestújhely			481	8,7	850	10,8	1 120	9,9	1 413	12,0
Rákosszentmihály			571	8,7	1 090	11,0	1 278	9,1	1 999	10,9
Cinkota	148	4,7	611	8,0	1 278	10,0	705	8,3	540	8,0
Sashalom							1 054	8,9	1 615	11,4
Mátyásföld									1 082	23,7
Rákoscсаba	115	3,8	205	4,0	322	5,4	455	5,6	1 163	7,9
Rákoskeresztúr	272	4,4	263	3,9	246	4,1	305	4,0	752	6,5
Rákosliget			289	11,0	374	13,6	464	14,9	603	19,0
Rákoshegy					179	11,1	412	9,8	910	13,2
Kispest	961	6,1	1 797	6,0	3 863	7,5	5 372	8,3	7 302	11,2
Pestszentlőrinc			575	7,4	985	8,4	3 466	11,3	5 325	12,7
Pestszenterzsébet	643	4,1	1 856	6,0	2 749	6,8	5 149	7,6	6 670	8,7
Soroksár	199	2,2	309	2,3	513	3,1	458	3,2	782	4,1
Pestszentimre							460	5,6	764	6,3
Csepel	66	1,5	198	2,1	452	3,2	914	4,0	1 586	3,4
Nagytétény	70	2,7	111	2,8	212	4,1	306	4,3	642	6,5
Budatétény	13	1,5	58	4,0	92	5,3	176	6,9	278	8,5
Budafok	184	2,5	627	5,7	1 120	8,2	1 538	7,8	3 058	12,6
Albertfalva	25	3,2	80	7,1	93	7,6	469	14,1	655	13,8
Pesthidegkút	19	1,2	66	3,1	232	7,1	477	7,9	1 102	13,3
Békásmegyér	129	6,3	201	5,6	436	9,9	561	6,6	1 129	8,6
Szomszédos községek össz.	6 282	5,0	13 562	5,9	21 342	7,1	32 572	7,5	49 540	9,1
Budapest	68 294	9,3	90 097	10,2	120 681	13,0	123 875	12,3	210 628	18,1
Nagy-Budapest	74 576	8,7	103 659	9,3	142 023	11,5	156 447	10,9	260 168	15,2

7/d. táblázat: Az őstermelők száma,
valamint arányuk az összes népességben
(keresők és eltartottak) 1900–1941

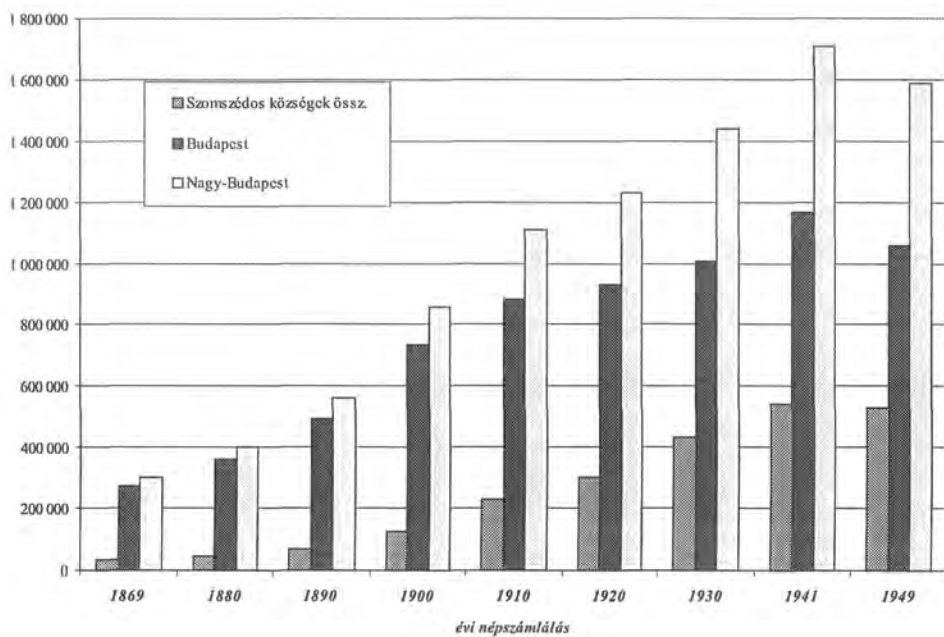
Helység	1900	%	1910	%	1920	%	1930	%	1941	%
Újpest	266	0,6	293	0,5	300	0,5	507	0,7	1 127	1,5
Rákospalota	2 116	18,0	1 844	7,3	1 817	5,0	1 651	3,8	1 771	3,6
Pestújhely			49	0,9	52	0,7	115	1,0	126	1,1
Rákosszentmihály			316	4,8	636	6,4	488	3,4	471	2,6
Cinkota	1 825	58,2	1 449	19,0	1 607	12,8	1 309	15,5	1 232	18,2
Sashalom							171	1,5	199	1,4
Mátyásföld									176	3,8
Rákoscsaba	1 454	48,3	1 326	26,1	971	16,4	881	10,7	730	4,9
Rákoskeresztúr	2 301	37,4	2 530	37,8	2 520	41,8	1 717	22,8	1 552	13,5
Rákosliget			19	0,7	33	1,2	10	0,3	41	1,3
Rákoshegy					53	3,3	133	3,1	200	2,9
Kispest	1 232	7,8	483	1,6	593	1,2	531	0,8	608	0,9
Pestszentlőrinc			573	7,3	732	6,2	765	2,5	803	1,9
Pestszenterzsébet	343	2,2	481	1,5	483	1,2	563	0,8	658	0,8
Soroksár	4 728	53,3	3 874	29,0	3 872	23,8	2 781	19,3	2 861	15,1
Pestszentimre							341	4,2	283	2,3
Csepel	1 022	22,4	731	7,7	1 041	7,4	513	2,2	498	1,1
Nagytétény	608	23,3	773	19,7	999	19,5	719	10,0	1 144	11,6
Budatétény	184	21,3	255	17,8	273	15,6	422	16,7	347	10,6
Budafok	1 002	13,8	471	4,3	517	3,8	469	2,4	559	2,3
Albertfalva	42	5,3	33	3,0	49	4,0	23	0,7	95	2,0
Pesthidegkút	1 066	68,4	884	41,5	1 186	36,3	823	13,7	766	9,3
Békásmegyér	1 219	60,1	1 156	32,6	964	21,8	732	8,7	922	7,0
Szomszédos községek össz.	19 408	15,4	17 540	7,6	18 698	6,2	15 664	3,6	17 169	3,2
Budapest	14 220	1,9	11 978	1,4	11 756	1,3	10 824	1,1	17 637	1,5
Nagy-Budapest	33 628	3,9	29 518	2,7	30 454	2,5	26 488	1,8	34 806	2,0

8. táblázat: A lakóházak száma 1880–1949

Helység	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1941	1949
Újpest	995	1 484	2 314	2 720	2 659	4 136	5 646	4 557
Rákospalota	646	882	1 646	2 880	4 129	5 697	7 671	8 344
Pestújhely				760	1 014	1 696	1 850	1 772
Rákosszentmihály				319	323	3 090	4 117	4 406
Cinkota	195	230	545	1 225	1 753	1 753	1 438	1 667
Sashalom						1 957	2 841	2 820
Mátyásföld							1 041	1 044
Rákoscsaba	276	296	438	722	878	1 622	3 514	4 222
Rákoskeresztúr	321	385	1 055	867	533	1 146	2 148	1 887
Rákosliget				460	1 717	688	833	868
Rákoshegy					786	1 110	1 864	2 044
Kispest	277	579	2 160	3 359	4 687	6 858	7 933	8 727
Pestszentlőrinc				1 003	1 645	4 701	7 431	9 501
Pestszenterzsébet			1 860	3 102	4 354	8 525	11 028	11 278
Soroksár	996	1 366	1 280	1 892	2 430	2 446	3 491	3 668
Pestszentimre						1 845	2 666	2 965
Csepel	179	270	583	955	1 528	2 625	6 386	7 323
Nagytétény	273	278	375	591	708	1 272	1 943	2 140
Budatétény	127	132	167	164	216	435	641	715
Budafok	663	720	744	1 042	1 500	2 639	3 578	4 212
Albertfalva	47	45	67	65	70	501	716	795
Pesthidegkút	203	218	261	346	709	1 394	2 101	2 292
Békásmegyer	164	204	360	516	698	1 686	2 951	3 044
Szomszédos községek össz.	5 362	7 089	13 855	22 988	32 337	57 822	83 828	90 291
Budapest	10 748	12 277	17 354	19 637	18 429	23 444	36 547	40 309
Nagy-Budapest	16 110	19 366	31 209	42 625	50 766	81 266	120 375	130 600

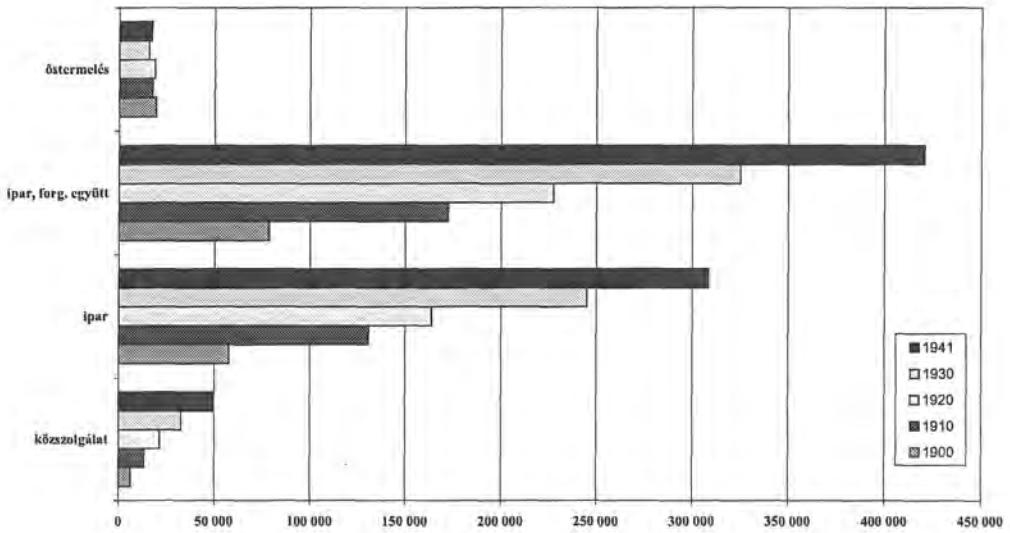
9. táblázat: A települések területe kataszteri holdban 1890–1949

Helység	1890	1900	1910	1920	1930	1949
Újpest	920	1 173	1 173	1 169	3 011	2 878
Rákospalota	7 600	6 257	6 053	6 011	4 566	4 556
Pestújhely			204	245	247	249
Rákosszentmihály			1 552	1 552	1 377	1 378
Cinkota	4 075	4 075	4 075	4 075	3 687	2 784
Sashalom					564	564
Mátyásföld						901
Rákoscsaba	4 067	4 069	4 069	4 069	4 069	4 082
Rákoskeresztúr	6 066	6 067	5 969	5 453	5 436	5 054
Rákosliget			98	155	155	155
Rákoshegy				456	477	635
Kispest	4 537	4 898	1 312	1 299	1 299	1 534
Pestszentlőrinc			3 586	3 600	2 606	4 200
Pestszenterzsébet		1 985	1 988	1 988	2 112	2 106
Soroksár	14 860	8 543	8 545	8 545	7 177	7 097
Pestszentimre					1 242	1 333
Csepel	3 478	3 513	3 472	3 472	2 344	2 705
Nagytétény	3 420	3 420	3 420	3 420	3 420	3 420
Budatétény	597	597	597	597	597	597
Budafok	2 316	2 317	2 317	1 814	2 204	2 186
Albertfalva	31	31	31	531	531	531
Pesthidegkút	2 299	2 299	2 299	2 299	2 299	2 299
Békásmegyer	1 825	1 825	1 826	1 831	1 831	1 828
Szomszédos községek össz.	56 091	51 069	52 586	52 581	51 251	53 072
Budapest	33 789	33 683	33 691	33 691	35 928	36 002
Nagy-Budapest	89 880	84 752	86 277	86 272	87 179	89 074

1. ábra

*A népesség alakulása a fővárosban és környékén 1869–1949
(szomszédos községek összesen, Budapest, Nagy-Budapest)*

2. ábra

*A fontosabb foglalkozási csoportokhoz tartozók száma a szomszédos községekben
1900–1941*

Források

- BFL IV. 1419. a. Budapest Főváros Levéltára. Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának iratai. Általános iratok
- BFL XIV. 31. Budapest Főváros Levéltára. Harrer Ferenc iratai. Tanulmány a szomszédos községeknek Budapesthez való kapcsolásáról. Bp. 1908.
- BFL XXIII. 102. d. Budapest Főváros Levéltára. Budapest Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. Pesta László VB elnökhelyettes iratai. Tájékoztató adatok a Nagy-Budapesthez tartozó peremvárosokról és községekről (összeáll.: Fővárosi Statisztikai Hivatal) Bp., [1949.]

Irodalom

Népszámlálások

- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1880 A magyar korona országában az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve. Bp., 1882.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1890 Az 1890-iki népszámlálás főbb eredményei vármegyék és községek szerint. In: A magyar korona országainak helységnévtára. Bp., 1892. 2–828. p.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1900/dem. A magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Első rész: A népesség általános leírása községenként. Bp., 1902. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 1.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1900/fogl. A magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Második rész: A népesség foglalkozása községenként. Bp., 1904. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 2.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1910/dem. A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész: A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Bp., 1912. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 42.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1910/fogl. A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Második rész: A népesség foglalkozása és a nagyipari vállalatok községenként. Bp., 1913. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 48.)

- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1910/vég. Az magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Hatodik rész: Végeredmények összefoglalása. Bp., 1920. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 64.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1920/dem. Az 1920. évi népszámlálás. Első rész: A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Bp., 1923. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 69.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1920/fogl. Az 1920. évi népszámlálás. Második rész: A népesség foglalkozása és a nagyipari és kereskedelmi vállalatok községenként. Bp., 1925. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 71.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1920/vég. Az 1920. évi népszámlálás. Hatodik rész: Végeredmények összefoglalása. Bp., 1929. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 76.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1930/dem. Az 1930. évi népszámlálás. I rész: Demográfiai adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint. Bp., 1932. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 83.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1930/fogl. Az 1930. évi népszámlálás. II rész: Foglalkozási adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint, továbbá az ipari és kereskedelmi nagyvállalatok. Bp., 1934. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 86.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1941/dem. Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községek szerint. Kézirat gyanánt. Bp., 1947.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1941/fogl. Az 1941. évi népszámlálás. 1. Foglalkozási adatok községek szerint. Bp., 1976.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1941/lakás. Az 1941. évi népszámlálás. 5. Lakóház- és lakásadatok községek szerint. Bp., 1982.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1949/előz. 1949. évi népszámlálás. 1. Előzetes adatok. Bp., 1949.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1949/vallás. 1949. évi népszámlálás. Vallási adatok településenként. (összeáll.: Pálházy László). Bp., 1995.
- NÉPSZÁMLÁLÁS, 1949/dem. 1949. évi népszámlálás. 9. kötet. Demográfiai adatok. Bp., 1951.

Egyéb irodalom

- ASZTALOS 1936. ASZTALOS József: Nagy-Budapest közoktatásügye. Bp., 1936. (Statisztikai Közlemények 81/1.)
- BÁRCZY – HARRER 1908. BÁRCZY István – HARRER Ferenc: Tanulmány a szomszédos községeknek Budapesthez való kapcsolásáról. Bp., 1908.

- BENE 1945. BENE Lajos: Nagy-Budapest tervének kialakulása. In: Városi Szemle 31. (1945) 2. sz., 81–98. p.
- FEHÉR – TÖRÖK 1977. FEHÉR Dezső – TÖRÖK Imre: A magyar lóversenyzés története 1827–1977. Bp., 1977.
- GÖBÖL 1946. GÖBÖL József: Nagy-Budapest a rendeletek tükrében. In: Városi Szemle 32. (1946) 2. sz., 142–145. p.
- GYÖRGY 1993. GYÖRGY Péter: Nagy-Budapest – az elképzelések és a valóság. In: Budapesti Negyed 1. (1193) 2. sz., 68–90. p.
- HARRER 1908. HARRER Ferenc: Nagy-Budapest. In: Városi Szemle 1. (1908) 1. sz., 23–37. p.
- HARRER 1945. HARRER Ferenc: Nagy-Budapest. In: Városi Szemle 31. (1945) 3. sz., 165–174. p.
- HEGEDŰS 1939. HEGEDŰS Loránt: Budapest adórendszerének kifejlődése és jövője. Bp., 1939. (Statisztikai Közlemények 89/3.)
- LAKY 1929. LAKY Dezső: Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira. Második rész. Bp., 1929. (Statisztikai Közlemények 57/1.)
- MAGYAR LOVAREGYLET Magyar Lovaregylet. Évi jelentés és számadások az egylet összes bevételei és kiadásai, ingó és ingatlan vagyonáról 1935. év végén. Bp., 1936.
- MAGYARY 1938. MAGYARY Zoltán: Nagy-Budapest. In: Közigazgatástudomány 1. (1938). 161–164. p.
- MAGYARY 1943. [MAGYARY Zoltán]: Nagy-Budapest a megvalósulás útján a rendőrség szempontjából. In: Közigazgatástudomány 6. (1943). 9–10. sz. 335–336. p.
- MELLY 1936. MELLY József: Nagy-Budapest közegészségügyi vonatkozásban. Bp., [1936.]. (Statisztikai Közlemények 79/2.)
- MELLY 1946. MELLY József: Nagy-Budapest közegészségügyi vonatkozásban. In: Városi Szemle 32. (1946). 5. sz., 311–333. p.
- MOZOLOVSZKY 1934. MOZOLOVSZKY Sándor: Nagy-Budapest népességének foglalkozási megoszlása 1930-ban és az ingaszerű vándormozgalom. Bp., [1934.]. (Statisztikai Közlemények 72/4.)
- NÉPSZÁMLÁLÁS 1869–1980 Az 1869–1980. évi népszámlálások története és jellemzői. 1–3. kötet. Bp., 1983.
- PIROVITS 1935. PIROVITS Aladár: Pestkörnyék a statisztikában. In: Községfejlesztés 10. (1935). 2. sz., 6–8. p.

- RUISZ 1935. RUISZ Rezső: A Budapesttel szomszédos községek út- és közlekedési viszonyai. Bp., [1935.] (Statisztikai Közlemények 77/1.)
- SZÁRAZ 1996. SZÁRAZ György: Százéves az alagi lóversenypálya. Dunakeszi., 1996.
- SZEKERES 1996. SZEKERES József: Nagy-Budapest kialakulásának előzményei. In: Tanulmányok Budapest Múltjából 25. (1996). 269–314. p.
- SZENDY 1942. SZENDY Károly: Tanulmány Nagy-Budapestről, megalakításának előfeltételeiről és lehetőségeiről. Bp., 1942.
- SZÉL 1940. SZÉL Tivadar: Nagy-Budapest népmozgalma. Bp., [1940.] (Statisztikai Közlemények 91/2.)
- SZIGETI 1934. SZIGETI Gyula: Nagy Budapest terve pénzügyi vonatkozásban az érdekelt városok és környék háztartási előirányzatai alapján. Bp., 1934. (Statisztikai Közlemények 70/4.)
- THIRRING G. 1925. THIRRING Gusztáv: Budapest félszázados fejlődése 1873–1923. Bp., 1925. (Statisztikai Közlemények 53.)
- THIRRING G. 1935. THIRRING Gusztáv: Budapest főváros demográfiai és társadalmi tagozódásának fejlődése az utolsó ötven évben. I. kötet. Bp., [1935.] (Statisztikai Közlemények 70/1–2.)
- THIRRING L. 1926. THIRRING Lajos: Budapest befolyása a környék népességére. In: M. Statisztikai Szemle 4. (1926). 3. sz., 119–143. p.
- THIRRING L. 1927. THIRRING Lajos: Budapest távolabbi környékének népességének. In: M. Statisztikai Szemle 5. (1927). 12. sz., 1099–1126. p.
- THIRRING L. 1931. THIRRING Lajos: Fővárosunknak és környékének újabb fejlődése. In: M. Statisztikai Szemle 9. (1931). 3. sz., 240–261. p.
- THIRRING L. 1935/a. THIRRING Lajos: Miért szerepel a Pestkörnyék a statisztikában. In: Községfejlesztés 10. (1935). 2. sz., 6–8. p.
- THIRRING L. 1935/b. THIRRING Lajos: Nagy-Budapest népessége. Bp., 1935. (Statisztikai Közlemények 78/1.)
- THIRRING L. 1935/c. THIRRING Lajos: Tájékoztató adatok az iparforgalmi keresőnépesség ingavándorlásairól. In: M. Statisztikai Szemle 13. (1935). 1. sz., 12–22. p. [Újra közölve: Statisztikai Szemle 71. (1993). 8–9. sz., 727–737. p.]
- THIRRING L. 1941. THIRRING Lajos: Az 1941. évi népszámlálás előzetes eredményei. In: M. Statisztikai Szemle 19. (1941). 3–4. sz., 156–187. p.

- THIRRING L. 1942. THIRRING Lajos: A lélekszám alakulása a főváros környékén. In: M. Statisztikai Szemle 20. (1942). 7. sz., 381–402. p.
- THIRRING L. 1957. THIRRING Lajos: Népszámlálási kérdések. Az 1949. Évi népszámlálás tapasztalatai. Bp., 1957.
- THIRRING L. 1981. THIRRING Lajos: Az 1941. évi népszámlálás. A népszámlálás története és jellemzése. Bp., 1981.

Ella Kalmár

„STATISTICAL” GREATER BUDAPEST

The aim of the study is on the one hand to compile statistical data related to the settlements making up Greater Budapest united in 1950, standardized for the whole period 1869–1949. On the other hand it gives a short survey of the settlements that have been related to Budapest as found in the statistical literature and publications and also how their list has changed with the flow of time.

For the purposes of the comparative study of the agglomeration of the capital an agreement concerning the settlements that were to be ranged with Greater Budapest was to be made with the official statistical services of Hungary. The treaty of 1924 described first the 20 (Alag, Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Cinkota, Rákoscsaba, Rákosliget, Rákoskeresztúr, Rákoshegy, Pestszentlőrinc, Kispest, Pestszenterzsébet, Csepel, Nagytétény, Budatétény, Budafok, Albertfalva, Pesthidegkút, Békásmegyér) and with the individuation of Sashalom and Mátyásföld the 21 and 22 neighbouring settlements.

The censi of 1920 and 1930 (and the one planned for 1941) and every study written on Greater Budapest published in the 'Statistical Publications' uses the grouping mentioned above. The volume containing the preliminary data of the census of 1949 the constituents of Greater Budapest are also listed, but the list is different from both the previous 'statistical'— and the oncoming realization of Greater Budapest.

Experts in statistics and in demography usually take the current frames of public administration to give the figures of the settlements. This method was not followed in our tables, in each case the volumes of census containing the repertory of municipalities was used and given. There is detailed explanation to the charts, analysing the sources and the figures.

Gergely Gábor

BUDAPEST KERÜLETEINEK KÖZIGAZGATÁSI VÁLTOZÁSAI

I. KERÜLET

A kerületet 1873-ban Buda I. választókerületéből hozták létre. Ez eredetileg magában foglalta a Várnegyedet, valamint Buda teljes déli részét a Vár és a Budakeszi-erdő vonalától délre (északi határvonalát a mai Szilágyi Erzsébet fasor és az Ördög-árok alkotta). Később a krisztinavárosi polgárok kérésére a tervekben még a II. kerülethez tartozó krisztinavárosi külterületet is az I. kerülethez csatolták.

Az 1930-as átszervezéskor a kerületet három részre osztották, az új I. kerület a Vár, a Tabán, valamint a Krisztinavárosnak a Duna–Száva–Adria vasútvonal és a Gellért-hegy közé eső része lett. Hivatalos neve: Vár, Tabán, Krisztinaváros.

A Nagy-Budapest kialakításáról szóló tervekben az I. kerület változatlanul maradt.

1949-ben a Víziváros, valamint a Gellérthegy környékén egy kisebb terület hozzácsatolásával alakult ki a mai I. kerület.

II. KERÜLET

A II. kerület 1873-ban megegyezett Buda II. választókerületével, mely a Víziváros és az Országút területét fedte le. A kerület keskeny és hosszan elnyúló területét a Vízivárosból kiindulva a Rózsadomb és a Hűvösvölgy közé eső rész alkotta, egészen Óbuda déli határáig (a mai Törökvérszi útig). A korábbi tervekhez képest kisebb változást jelentett a Krisztinaváros külterületének az I. kerülethez csatolása.

1930-ban a kerület változatlan maradt. Hivatalos neve: Víziváros.

Szendy Károly polgármester 1942. évi tervezetében a II. kerülethez csatlakozott volna Pesthidegkút és egy kisebb területrészt Solymártól.

1949-ben a II. kerület igen jelentős területi változáson ment keresztül. Elcsatolták a Vízivárost, ugyanakkor hozzá került a Rózsadomb egésze a Szépvölgyi útig, Pesthidegkút, valamint a Budakeszi út és a Hűvösvölgyi út közötti terület (kb. a Lipótmező). A tervekben az is szerepelt, hogy a kerület a Dózsaváros nevet kapja, de a végső változatban a kerület nem kapott nevet.